
Els elements de la responsabilitat civil (III)

El dany i la seva reparació

PID_00268796

Joan Carles Seuba Torreblanca
Sonia Ramos González

Temps mínim de dedicació recomanat: 4 hores

Joan Carles Seuba Torreblanca

Professor Titular de Dret civil a la Universitat Pompeu Fabra.

Sonia Ramos González

Professora de Dret civil a la Universitat Pompeu Fabra.

La revisió d'aquest recurs d'aprenentatge UOC ha estat coordinada per la professora: Marian Gili Saldaña (2019)

Tercera edició: setembre 2019
© Joan Carles Seuba Torreblanca, Sonia Ramos González
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2019
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Realització editorial: FUOC

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars dels drets.

Índex

Introducció	5
Objectius	7
1. Concepte de dany i característiques del dany indemnitzable	9
2. Tipus de danys	12
2.1. Per la seva naturalesa	12
2.1.1. Danys patrimonials	12
2.1.2. Danys no patrimonials: corporal i moral	13
2.2. Per la seva durada	17
2.2.1. Danys permanents	17
2.2.2. Danys continuats	18
3. La reparació del dany	21
3.1. La reparació íntegra del dany	21
3.2. Mecanismes de reparació	21
3.2.1. La indemnització	22
3.2.2. La reparació <i>stricto sensu</i>	23
3.2.3. La restitució	24
3.3. Mètodes de valoració	25
3.3.1. Danys patrimonials	26
3.3.2. Danys no patrimonials	27
3.4. Mecanismes per a minorar la indemnització	30
3.4.1. Intervenció de la víctima	30
3.4.2. <i>Compensatio lucro cum damno</i>	32
3.4.3. Deure de mitigar el dany	32
3.5. Característiques de l'obligació de reparar	33
4. Procediments de reparació	36
4.1. Judicial	36
4.1.1. Legitimació activa	36
4.1.2. Legitimació passiva	38
4.1.3. Prescripció de l'acció	40
4.2. Extrajudicial	43
4.2.1. Transacció	43
4.2.2. Contracte d'assegurança	44
4.2.3. Ajuts públics	45
5. Relació entre diverses fonts indemnitzatòries	47

5.1. Concurrencia entre responsabilitat civil i contracte d'assegurança	47
5.2. Concurrencia entre responsabilitat civil i ajuts i prestacions públiques	48
5.3. Concurrencia entre contracte d'assegurança i ajuts i prestacions públiques	49
Resum	50
Exercicis d'autoavaluació	51
Solucionari	53
Abreviatures	56
Glossari	57
Bibliografia	58

Introducció

El dany és un dels requisits indispensables perquè es pugui declarar la responsabilitat d'algú. Sense ell, tot i que concorrin alguns dels altres requisits, no neix l'obligació de reparar. Així, en aquells casos en els quals la conducta d'algú infringeix els reglaments o els paràmetres exigibles però no causa danys, aquesta conducta pot ser mereixedora d'altres tipus de sancions (per exemple, administratives o fins i tot penals), però no generarà responsabilitat civil.

Ara bé, la concurrència d'un dany no és un requisit suficient per si mateix perquè neixi aquesta obligació de reparar. Cal que concorrin els altres elements que configuren la responsabilitat perquè algú hagi de respondre. I, de fet, l'experiència, tant la quotidiana com la derivada de la pràctica jurídica, mostren com alguns danys no són indemnitzables i han de ser suportats per aquells que els pateixen. El ventall d'exemples és molt ampli i comprèn des dels danys causats per la naturalesa fins a aquells altres que, tot i imputables a la conducta humana, no satisfan els requisits previstos per l'ordenament per al seu rescabament.

D'aquesta manera podem veure com el dany indemnitzable es mou de manera conjunta amb els altres components de la responsabilitat civil, molt especialment amb la determinació dels subjectes responsables i amb la identificació de les víctimes així com també amb la problemàtica entorn de la relació de causalitat i la imputació objectiva i amb la imputació subjectiva.

Però a banda d'aquests problemes d'interrelació entre els diversos elements de la responsabilitat, el dany presenta uns problemes específics, que són els que es tracten en aquest mòdul i que consisteixen, principalment, en la seva conceptualització i en la seva valoració.

En primer lloc, doncs, cal saber quins danys són rellevants de forma jurídica, la qual cosa s'aconsegueix amb la concurrència d'una sèrie de requisits. La resposta a aquesta qüestió ens donarà també, en certa mesura, la resposta a la identificació dels subjectes de la relació, tant respecte de la víctima com respecte del causant del dany. Així mateix, les regles referides a la prescripció de l'acció mereixen especial atenció, especialment les relatives a l'inici del còmput del termini, que coincideix amb el moment en què el dany es va produir i va ser conegut o devia haver estat conegut per la víctima.

Realitzades aquestes tasques i declarada l'obligació de reparar, cal atendre els instruments previstos pel sistema de responsabilitat civil per a reparar el dany, el principal dels quals és la indemnització. La seva quantificació resulta problemàtica per dues raons importants: d'una banda, perquè poden haver-se afectat

béns que no tenen un substitut en el mercat; d'una altra, per la diversa apreciació que les persones solen tenir del valor dels béns. Aquest és un dels motius pel qual en algun sector s'ha imposat l'ús de barems legals.

El mòdul finalitza amb la presentació dels procediments pels quals es declara l'existència de l'obligació de reparar: sens cap mena de dubte, el judicial és important pels efectes que la jurisprudència té sobre el desenvolupament del dret de danys. Però cal veure com també altres mecanismes diferents al judicial, com l'assegurança que pugui haver contractat la víctima, les prestacions públiques de la Seguretat Social i els ajuts públics, realitzen aquesta mateixa funció i alguns ho fan de manera més eficient que el judicial. La relació que es pot donar entre alguns d'aquests procediments també és objecte d'estudi.

Objectius

Els objectius d'aquest mòdul són els següents:

- 1.** Identificar els danys indemnitzables.
- 2.** Conèixer els tipus de danys existents i les regles específiques que els són d'aplicació.
- 3.** Saber com es valoren els danys que hom ha sofert i la indemnització que per ells es pot exigir.
- 4.** Conèixer les formes de reparació existents en el sistema de responsabilitat civil que difereixen del pagament d'una quantitat de diners.
- 5.** Saber els diversos mecanismes o fonts indemnitzadores, diferents de la responsabilitat civil, existents en dret espanyol per a reparar un dany així com les relacions que hi ha entre ells.

1. Concepte de dany i característiques del dany indemnitzable

El dany consisteix en el detriment que hom pateix en la seva persona i/o en els seus béns quan no ha estat acceptat, prèviament o posteriorment a la seva producció.

Aquest és un concepte que s'omple de contingut de forma social i històrica, és a dir, són els membres de la societat els que determinen què constitueix dany en un determinat moment històric i social. El dret, posteriorment, s'ocupa de veure si aquell dany concret mereix ser objecte de reparació, sia establint regles específiques per al supòsit concret, sia comprovant si encaixa en les previsions generals sobre responsabilitat.

Efectivament, la percepció individual i social, juntament amb el desenvolupament tecnològic, provoquen una constant evolució en la conceptualització i concreció dels danys. En aquest sentit, se sol afirmar que el gran desenvolupament que experimentà el dret de danys al principi dels anys vuitanta del segle passat es deu al canvi d'actitud dels individus respecte dels danys, tot passant d'una cultura en la qual aquests es concebien com quelcom fruit del destí o de la desgràcia (la qual cosa justificava la seva acceptació) a una altra en la qual es busca una persona a qui imputar el dany per a fer que respongui. I així, per exemple, si ens fixem en el desenvolupament tecnològic, podem veure que a mesura que avança el coneixement sobre l'etiologia i el tractament de malalties, que millora el mètode de dur a terme intervencions o que es coneixen els efectes que determinades substàncies poden tenir sobre la salut, apareixen noves pretensions de danys. De la mateixa manera, a mesura que es desenvolupa el dret de danys, s'intenta trobar en ell altres mecanismes diferents als previstos en altres sectors de l'ordenament per a rescabalar els danys derivats, per exemple, de la infidelitat conjugal, del naixement d'un fill no volgut o amb deficiències o de la pressió soferta en l'àmbit laboral.

Així mateix, cal tenir en compte que a la dificultat "objectiva" de trobar un concepte unitari de dany se suma també el seu tarannà subjectiu, ja es tracti de béns corporals (penseu, per exemple, en el valor del consentiment de la persona en permetre agressions en el seu cos) com de béns materials (penseu, per exemple, en sacrificis patrimonials volguts o en béns que, per raons familiars, d'amistat o personals, tenen un valor diferent a aquell que objectivament els correspondria).

En l'ordenament no trobem una noció jurídica del dany, tot i que sí, en canvi, uns requisits jurídics que se superposen a aquella noció social i permeten la seva reparació quan concorren. Això és conegut en la doctrina com a *concepte normatiu de dany*.

El concepte normatiu de dany pretén superar els problemes que presenta el concepte de dany com a diferència entre el valor del patrimoni de la víctima abans i després de patir el dany (coneguda com a *teoria de la diferència*). El problema d'aquesta teoria era que no acollia en la seva conceptualització danys que no fossin patrimonials, els quals han estat acceptats per la jurisprudència i per la doctrina des del principi del segle XX.

L'existència de diverses doctrines sobre el dany s'ha de posar en relació amb el tipus de sistema de responsabilitat civil existent en l'ordenament. Tradicionalment, es contraposen dos tipus de sistema: els de danys típics (o sistemes tancats) i els de danys atípics (o sistemes oberts). En un sistema de danys típics, només són objecte de rescabament aquells danys que afecten interessos, béns o drets identificats pel legislador (per exemple, el cas alemany o el cas americà). En un sistema de danys atípics, no hi ha una relació de danys que són objecte de reparació sinó que hi ha una clàusula general de responsabilitat dintre de la qual cal veure si el dany concret té cabuda. El sistema espanyol és un sistema de danys atípics, motiu pel qual no hi ha una conceptualització del dany.

Així doncs, des d'una perspectiva jurídica, podem afirmar que no tots els danys són indemnitzables sinó que només ho seran aquells que reuneixin unes determinades característiques i que quedin compresos dintre de l'àmbit de la norma.

En comptades ocasions el Tribunal Suprem s'ha pronunciat sobre què constitueix dany, fins i tot en supòsits en els quals hi hagué comportament imputable al causant. Així, en la **STS, 1a., de 17 de juny de 2004**, tot i apreciar l'existència d'una intromissió il·legítima per a la publicació d'una notícia no veritable sobre la malaltia d'una coneguda artista, considerà que l'honor de l'afectada no havia sofert cap detriment, per la qual cosa desestimà la pretensió; i en la **STS, 1a., de 4 de febrer de 1999** considerà que en cap cas el naixement d'un fill amb greus deficiències físiques podia ser considerat com un dany *per se*.

Hi ha diverses raons per les quals un dany pot no ser indemnitzat, algunes de les quals tenen relació amb el concepte de dany. Així, en un sentit ampli, constitueixen supòsits en els quals els danys esdevenen no indemnitzables la manca de legitimació activa o passiva, el transcurs del termini de prescripció i la insolvència del causant (i deutor) dels danys. De manera més propera amb la noció de dany (i també amb altres elements de la responsabilitat que el determinen) no són indemnitzables aquells supòsits en els quals no és possible identificar el seu causant i, per tant, no poden ser imputats a ningú, els que deriven de fets naturals i aquells que deriven de força major o d'una conducta diligent del causant segons el paràmetre que li és exigible.

Cal, doncs, determinar quines característiques ha de reunir el dany per tal que sigui indemnitzable. De l'anàlisi de la legislació així com de l'estudi de la jurisprudència podem afirmar que en el dany indemnitzable han de concórrer els requisits següents:

1) Ha de tractar-se d'un dany real, actual i veritable; en queden exclosos els possibles danys futurs i els hipotètics. Els danys futurs i certs seran indemnitzables un cop s'hagin produït i mitjançant una nova reclamació, i la mera probabilitat o risc de patir un dany en un futur no és indemnitzable per si mateixa (qüestió diferent és que siguin indemnitzables danys col·laterals associats a aquell risc, com per exemple la incapacitat temporal i els danys morals causats per la necessitat de sotmetre's a una intervenció quirúrgica per a extraure un producte implantable que presenta un risc de dany, tot i que aquest risc no s'ha acabat materialitzant en un dany físic –vegeu la STS, 1a., de 9 de desembre de 2010: l'any 2000 el Ministeri de Sanitat i Consum va recomanar la retirada de les pròtesis mamàries Trilucent® perquè amb l'estat dels coneixements vigents en aquell moment no se'n podia descartar la toxicitat–).

Correspon a l'actor demostrar l'existència i l'abast del dany pel qual reclama.

2) El dany ha de ser avaluable econòmicament o susceptible de reparació.

Aquest requisit no impossibilita que puguin ser objecte d'indemnització els danys sobre béns no patrimonials.

3) S'ha de poder atribuir a una conducta humana.

4) Cal que concorrin els requisits generals de responsabilitat (causalitat, imputació objectiva i imputació subjectiva) i els específics de la legislació que sigui d'aplicació al cas (així, si es tracta d'un dany causat per un producte defectuós, el fabricant ha d'haver-lo posat en el mercat; si d'un derivat de la circulació de vehicle, aquest ha de derivar d'un fet de la circulació...).

2. Tipus de danys

La legislació, la jurisprudència i la doctrina utilitzen diverses categories de danys per a atribuir conseqüències jurídiques diferents segons es tracti d'un o un altre tipus.

Així, per exemple, les regles especials de responsabilitat per béns o serveis defectuosos previstes en el llibre III del Reial decret legislatiu 1/2007, de 16 de novembre, pel qual s'aprova el Text refós de la llei general per a la defensa dels consumidors i usuaris i altres lleis complementàries (en endavant, TR LGDCU), inclouen els danys personals i els danys materials "siempre que éstos afecten a bienes o servicios objetivamente destinados al uso o consumo privados y en tal concepto hayan sido utilizados principalmente por el perjudicado"; l'article 128 TR LGDCU remet a altres règims de responsabilitat per a indemnitzar els danys morals; l'article 142 RD-Leg. 1/2007, inclòs sistemàticament en les regles de responsabilitat per productes defectuosos, exclou del seu àmbit d'aplicació els "danys materials" al producte mateix; per tant, les pretensions de danys per altres tipus de danys derivats d'aquell producte defectuós s'hauran de fonamentar en altres normes; o el Reial decret legislatiu 8/2004, de 29 d'octubre, pel qual s'aprova el Text refós de la llei sobre responsabilitat civil i assegurança en la circulació de vehicles a motor (en endavant, TR LRCSCVM), en matèria d'accidents de circulació, estableix diferents règims de responsabilitat segons es tracti de danys a les persones o de danys patrimonials.

Les distincions habitualment utilitzades per la legislació i per la jurisprudència prenen en consideració la naturalesa dels danys soferts i la seva manifestació en el temps.

2.1. Per la seva naturalesa

En atenció a la seva naturalesa podem distingir els danys **patrimonials** i els danys **no patrimonials**, que inclouen els danys corporals i els morals. La principal conseqüència d'aquesta distinció està relacionada amb la manera de determinar la quantia indemnitzatòria.

2.1.1. Danys patrimonials

Els danys patrimonials són aquells que fan referència a béns que formen part del patrimoni de la víctima i que són susceptibles de valoració en el mercat. Per tant, la indemnització que s'atorgui (o la forma de reparació que escaigui) suposarà restablir el patrimoni de la víctima a l'estat anterior de la materialització del dany.

Aquests béns poden ser tant materials (mobles o immobles, salaris, beneficis, guanys, despeses,...) com immaterials (per exemple, els referits a la propietat intel·lectual i a la industrial).

En l'àmbit dels danys patrimonials se sol distingir també entre dany emergent i lucre cessant, categories emprades sobretot en la responsabilitat civil contractual (art. 1106 CC).

2.1.2. Danys no patrimonials: corporal i moral

Els danys no patrimonials són aquells que fan referència a béns que no són susceptibles de valoració en el mercat, per la qual cosa la reparació no podrà restablir la víctima en la posició que es trobava amb anterioritat a patir el dany sinó que simplement li atorgarà un benefici.

L'anàlisi econòmica del dret afirma que en aquests casos s'ha produït un desplaçament de la funció d'utilitat de la persona, per la qual cosa, per molts diners que rebí en concepte d'indemnització, mai no podrà tornar a situar-se en la mateixa funció en la qual es trobava amb anterioritat a patir el dany.

Aquest tipus de danys es caracteritzen també per la subjectivitat del valor del dany sofert, atès que, com hem comentat, no hi ha un mercat que serveixi de referència per a valorar-los o trobar béns substitutius.

Aquesta darrera característica es pot reflectir ben fàcilment en les preguntes següents: quant val una vida humana? Com es valora el dany sofert per una mare que veu com el seu fill mor en caure la paret on es recolzava? Com es pot indemnitzar el dany sofert per una actriu que veu com es publiquen fotos compromeses seves sense el seu consentiment? Quant val una cama que ha estat amputada equivocadament?

A la distinció tradicional i àmplia entre dany corporal i moral, el sistema de barems legals per a valorar els danys personals derivats d'accidents de circulació (vegeu un estudi més detallat del sistema en el mòdul "Regulacions especials de responsabilitat civil") detalla altres conceptes indemnitzables que cauen sota la categoria de dany no patrimonial: perjudici psicofísic, perjudici estètic, dany moral en sentit estricte, o pèrdua de qualitat de vida associada a una lesió permanent o temporal.

1) Dany corporal

El dany corporal fa referència a les afectacions que pateix el cos d'una persona i que deriven de la conducta del causant del dany. La seva materialització i concreció és molt diversa: mort, lesions i/o pèrdua de membres o d'òrgans, alteracions de les capacitats sensibles (vista, oïda, gust, olfacte, tacte), de la capacitat motriu o de la capacitat cognoscitiva i intel·lectual, contagi de malalties, seqüeles que se'n deriven, etc. També és diversa la manera com es manifesten aquests danys corporals en les persones.

La valoració dels danys corporals es fa difícil per dos motius:

- a) perquè la indemnització no permet la reparació del dany sofert;
- b) perquè en aquells supòsits en els quals la víctima s'ha vist privada de la seva ocupació habitual per causa del dany corporal sofert la valoració es pot confondre amb la dels danys patrimonials (penseu en el futbolista professional que pateix d'una coïxesa irreversible a conseqüència de les lesions rebudes en un local, en el pianista que perd la mobilitat de la mà en què li va explotar un petard defectuós o en l'operari de la construcció que queda paraplàgic en cedir la bastida on estava treballant).

2) Dany moral

La categoria del dany moral ha experimentat una enorme difusió i dilatació en la pràctica jurisprudencial de tal manera que ha esdevingut una figura heterogènia i de perfils poc nítids, especialment tenint en compte que s'ha reconegut també en l'àmbit contractual.

Inicialment el concepte de dany moral es vinculà als danys sobre l'honor (en aquest sentit, **STS, 1a., de 6 de desembre de 1912**) i després s'estengué a les afliccions emocionals derivades de danys corporals i a la vulneració de drets fonamentals (prototípicament, honor, intimitat i pròpia imatge [respecte d'això, vegeu el mòdul "Regulacions especials de responsabilitat civil"] però també d'altres, com ara, la llibertat religiosa [**STS, 5a., de 3 de febrer de 1998**: dany moral sofert per un militar que fou sancionat en negar-se a formar part d'un batalló d'honors a la Mare de Déu dels Desemparats, en ser aquesta sanció contrària al dret fonamental a la llibertat religiosa; en el mateix sentit i amb fets molts similars, **STS, 5a., de 2 de juny de 2003**]).

Amb posterioritat, la categoria ha estat utilitzada en supòsits gens comparables entre ells que dificulten l'anàlisi, com es pot veure en la relació següent:

- **STS, 1a., de 20 de novembre de 2000**: indemnització de 72 milions de pessetes a un pianista professional que patí una infecció bacteriana que interrompé la seva projecció professional;
- **STS, 1a., de 17 d'octubre de 2001**: indemnització de 25 milions de pessetes pels danys morals derivats del contagi de VIH;
- **STS, 1a., de 9 de desembre de 2003**: danys morals per expulsió d'un col·legi privat;
- **STS, 1a., de 22 de setembre de 2004**: empresa obligada a indemnitzar 6.000 € a treballadors pel dany moral sofert en perdre la seva ocupació a causa de l'incendi de l'empresa esdevingut l'any 1973.
- **STS, 3a., de 2 de juny de 2014**: Administració pública obligada a pagar a l'actor 15.000 euros en concepte de dany moral perquè la Junta de Govern d'Enginyers de Camins, Canals i Ports va denegar indegudament la sol·licitud de col·legiació de l'actor.

Dificultat d'anàlisi que es veu agreujada en reconèixer-se també la indemnització de danys morals en l'àmbit contractual. Els primers àmbits en els quals es reconegué fou en el de contracte de transport aeri. Més recentment, en el contracte de canvi de moneda estrangera (**STS, 1a., de 17 de febrer i de 28 de març de 2005**: bancs obligats a indemnitzar pels danys morals soferts per clients en resultar falsa la moneda que havien adquirit amb els consegüents problemes que això els provocà en els països on la volgueren utilitzar]).

Amb posterioritat, el propi Tribunal ha limitat aquesta entesa expansiva dels danys morals en l'àmbit contractual en afirmar que "no procede indemnizar por daños morales cuando el contrato incumplido es de contenido puramente económico y no afecta a bienes de la personalidad, como la integridad, la dignidad o la libertad personal" (**STS, 1a., de 8 d'octubre de 2013**).

El dany moral comprèn aquell dany de tarannà psicològic o anímic que pateix una persona per l'afecció d'interessos personals relacionats amb les creences, l'honor, la dignitat (per exemple, en els casos de *mobbing*; la **SJPI núm. 2 Vi-tòria 1 febrer 2005** els reconegué a una nena pels insults que patí a l'escola) o les relacions afectives o sentiments personals (per exemple, **STS, 3a., de 18 de juliol de 2000**: danys morals per desaparició de restes mortals en un cementiri en no notificar-se el seu trasllat als familiars; **STS, 1a., de 19 d'octubre de 2000**: dany moral per traslladar al dipòsit de cadàvers el pare del demandant sense notificar-l'hi). Així mateix, també es connecta amb el dolor sofert per les lesions personals (supòsit conegut en la doctrina espanyola com a dany moral en sentit estricte i en la doctrina italiana com a dany biològic) i per la lesió de

drets. En efecte, el dany moral que s'indemnitza de manera més freqüent no és el dany moral autònom sinó el que deriva del dany corporal. En tot cas, una característica comuna de les diverses manifestacions de dany moral és que es tracta d'una partida no susceptible de valoració mèdica, a diferència del dany corporal.

El grup de casos de responsabilitat civil mèdica per infracció del consentiment informat del pacient constitueix un exemple d'indemnització de dany moral autònom: en efecte, la Sala 3ª del Tribunal Suprem i una línia jurisprudencial de la Sala 1ª consideren que el dany indemnitzable per la mera desinformació és un dany moral associat a la lesió del principi d'autonomia decisòria del pacient i a la lesió del seu dret a la integritat física i, en aquest sentit, és independent del dany físic que pateix el pacient com a conseqüència del tractament mèdic (STS, 1ª, de 30 de juny de 2009: el Tribunal Suprem va concedir una indemnització de 120.202 euros per la falta d'informació sobre el risc de lesió del nervi ciàtic que va ser causada en una intervenció d'implantació de pròtesi de maluc; sobre aquesta qüestió, vegeu el mòdul "Regulacions especials de responsabilitat civil").

Un primer problema sobre aquest tipus de dany consisteix en la seva **determinació** (o existència) i en la seva **valoració** (o quantificació), especialment quan no hi ha danys materials o corporals derivats d'aquell dany moral, perquè sembla clar que no ha de cobrir les mateixes partides indemnitzatòries que aquells. La valoració és una tasca que necessita que primer s'hagi acreditat l'existència del dany.

El problema de la determinació fa que ens demanem sobre el mateix concepte de dany moral i sobre quan, veritablement, ens trobem en un supòsit de dany moral. En relació amb això, en alguna ocasió (molt clarament en la jurisprudència del *common law*) s'ha exigít una afecció física o psíquica perquè prosperés la pretensió per danys morals. En alguna altra, s'ha optat per intentar delimitar el concepte de manera objectiva, és a dir, identificant supòsits de fet en els quals no és procedent la pretensió per danys morals. Així, en la STS, 1ª, de 5 de juny de 1998 es denegà la pretensió en concepte de danys morals (no en concepte de danys patrimonials) en un cas de concepció (de bessones!) després d'una lligadura de trompes; en la STS, 1ª, de 30 de juliol de 1999, en relació amb la infidelitat conjugal, el Tribunal afirmà que "el daño moral generado en uno de los cónyuges por la infidelidad del otro no es susceptible de reparación económica alguna"; en el cas relatiu al radiofàrmac Amerscan Pulmonate II Technetium Lung Agent – medicament utilitzat amb finalitats diagnòstiques, alguns lots del qual podien estar contaminats per la nova variant de la malaltia de Creutzfeldt-Jakob–, les múltiples reclamacions de pacients tractats amb aquest medicament en hospitals públics gallecs van ser desestimades pel Tribunal Superior de Justícia de Galícia (en 28 sentències dictades entre el 26 de novembre de 2003 i el 27 de gener de 2004) perquè, en absència de prova que els demandants haguessin desenvolupat la malaltia, l'impacte psíquic associat al coneixement del fet que se'ls havia administrat un producte potencialment contaminat havia de ser suportat pel mateix pacient. I en la STS, 1ª, de 31 d'octubre de 2002, en relació amb la ruïna d'un immoble. És important el raonament del Tribunal en aquest punt: "El concepto de [daño moral] es claro y estricto; no comprende aspectos del daño material. Si una lesión del derecho subjetivo atenta a la esfera patrimonial del sujeto no pretenda éste que alcance también a la esfera espiritual. Hay daño moral exclusivamente cuando se ha atentado a un derecho inmaterial de la persona: es el caso del honor, intimidación e imagen que contempla la LO 1/1982, de 5 Mayo, es el caso también de la muerte del ser querido, tanto si es del hijo menor que no produce perjuicio económico, sino también del padre de familia que, además, sí lo produce; es el caso, asimismo, del *pretium doloris*. Pero no cabe alegarlo si se produce y se reclama un perjuicio patrimonial, es decir, cuando la lesión incide sobre bienes económicos, a modo de una derivación o ampliación del daño patrimonial".

En relació amb la quantificació, i donades les disparitats existents, el legislador decidí acotar-les i quantificar-les en els accidents de circulació (vegeu més avall), estant actualment la seva valoració limitada per allò que s'estableix en els barems. D'aquesta manera –es deia– s'aconseguia evitar incertesa jurídica, tant pel responsable com per la víctima, i es permetia el correcte funcionament de l'assegurança i del càlcul de la prima.

Un segon problema fa referència a les **persones que poden reclamar** per danys morals. La qüestió llavors és saber si únicament les persones que han sofert danys corporals o materials poden reclamar-ho o bé si també poden fer-ho terceres persones que al·leguen haver-lo sofert.

L'art. 113 CP estableix respecte d'això el següent:

"La indemnización de perjuicios materiales y morales comprenderá no sólo los que se hubieren causado al agraviado, sino también los que se hubieren irrogado a sus familiares o a terceros."

Tot i que l'article sembla donar lloc a una interpretació àmplia de la legitimació en relació amb els danys morals (noteu l'ús de l'adverbi *també*), la jurisprudència l'ha restringit en alguns supòsits.

I així, en la **STS, 2a., de 17 d'octubre de 2000**, sobre un delictes de violació continuada, el reconeixement del dany moral es limità a qui havia patit el dany corporal i no pas als pares, els quals havien reclamat també aquest concepte pel dolor experimentat en conèixer la violació. Segons el Tribunal, "[e]l padecimiento del agraviado en sí mismo lo que constituye el objeto de la indemnización (art. 113 CP 1995), es decir, el perjuicio moral lo constituye el propio del sujeto pasivo de la infracción. Precisamente por ello la regla general en tal caso consiste en entender agotada la responsabilidad civil por este concepto en la satisfacción indemnizatoria de la víctima. Este resarcimiento también debe considerarse que irradia y compensa a las personas que constituyen su círculo familiar o afectivo inmediato partiendo de la base de la existencia de un vínculo de solidaridad familiar, y esta perspectiva incluso puede constituir un factor relevante para determinar el *quantum* indemnizatorio. Es cierto que el adverbio «también» empleado por el legislador en el art. 113 CP 1995 prevé la indemnización en favor de los familiares o terceros además de la correspondiente al propio agraviado, pero ello no significa que en todos los supuestos, tanto desde el punto de vista del objeto como de los titulares de la misma, deba producirse dicha concurrencia, siendo compatible por ello también con el texto legal el alcance referido, pues de seguirse un criterio extensivo los límites subjetivos de la indemnización resultarían prácticamente inalcanzables".

De la mateixa manera, la indemnització prevista per l'art. 294 Llei 6/1985, d'1 de juliol, del Poder Judicial (en endavant, LOPJ) pels casos de presó preventiva indeguda també es configura com un supòsit d'indemnització de dany moral al qual està legitimat únicament el subjecte que ha sofert la presó.

En l'ordre civil no disposem d'una norma general (sí d'una d'especial, en matèria d'honor; vegeu l'art. 9.4 de la Llei orgànica 1/1982, de 5 de maig, de protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar, i a la pròpia imatge [en endavant LO 1/1982]) que delimiti els legitimats actius, però la pràctica judicial mostra un tarannà restrictiu a l'hora de reconèixer legitimació activa per a reclamar per dany moral, exigint-se una vinculació afectiva i/o familiar, tractament proper a la tendència actual en dret comparat, com és el cas del dret americà, en el qual els parents més allunyats no gaudeixen d'aquesta acció.

En matèria de danys causats en accidents de circulació, el sistema legal de valoració dels danys personals preveu en els casos de lesions permanents una indemnització addicional destinada a reparar el dany moral dels familiars

propers de la víctima que es trobi en una situació de gran invalidesa, però l'únic que té la condició de perjudicat, segons l'apartat primer, 4t Annex TR LRCSCVM és la víctima i, per tant, sembla que només ella tindria la legitimació activa per a reclamar la indemnització per dany moral destinada als familiars.

Allò que és important, doncs, per a la jurisprudència espanyola per a reconèixer danys morals a persones diferents de la víctima directa del dany és que hi hagi un vincle estret entre ells, relació que pressuposa, precisament, la producció del dany moral. Així, en la **STS, 1a., de 14 de juny de 2001**, es denegà la pretensió de danys morals de la dona per la mort del seu marit perquè es trobaven en tràmits de separació judicial. Tot i així, cal dir que es reconeix més fàcilment la legitimació de les persones properes a la víctima quan s'ha produït la mort d'aquesta que quan només ha sofert danys corporals.

L'anàlisi de la jurisprudència espanyola permet concloure que el dany moral, a banda de ser utilitzat en un sentit estricte en els termes definits anteriorment, es fa servir com a mecanisme per a atorgar una (minsa, habitualment) indemnització sense haver de respectar els criteris de prova relatius als danys patrimonials o corporals i també com a mecanisme de sanció de la conducta del demandat per a destacar la seva gravetat o la repulsa que aquesta mereix.

Un exemple de l'ús del dany moral en aquest últim sentit és la **STS, 1a., de 12 de febrer de 2003**, que resol un cas en què el demandant va patir diabetis crònica com a conseqüència del consum del medicament per a l'acne Roacután®. El Tribunal Suprem va augmentar considerablement la indemnització concedida per l'Audiència tenint en compte la greu negligència dels metges, que no van suspendre el tractament farmacològic a temps malgrat els alarmants índexs de glucèmia del pacient.

2.2. Per la seva durada

En atenció a si s'han manifestat ja totalment els danys o no també hi ha classificacions dels danys, les quals són importants a efectes de saber com poder-los valorar (valoració que conformarà el *quantum* indemnitzatori a sol·licitar) i quan s'inicia el còmput de prescripció. La manifestació dels danys en la seva totalitat marca l'inici d'aquell moment i la possibilitat de valorar-los, la qual cosa es pot produir just després (o poc després) de la realització de la conducta del causant del dany (per exemple, danys en un bé). Tot i així, en moltes ocasions (molt especialment quan es tracta de danys corporals) hi ha un lapse temporal entre la conducta i la manifestació del dany, fet que comporta dificultats i planteja qüestions en les tasques de valoració i d'inici del còmput. És en aquests supòsits en els quals s'utilitzen les categories dels danys permanents, continuats i latents.

2.2.1. Danys permanents

Els danys permanents (o duradors) són aquells que es continuen manifestant amb posterioritat a què hagi cessat la causa que els provocà. En aquest tipus de danys la mesura reparadora *strictu sensu* no és ni serà efectiva i procedirà l'atorgament d'una indemnització.

En aquests danys, el termini de prescripció comença a transcórrer a partir del moment en el qual adquireixen els danys les característiques de permanència i estabilitat, sense que evolucionin de cap manera.

Si els danys continuen evolucionant, no ens trobem davant de danys permanents, per la qual cosa no s'inicia el còmput de prescripció. Sobre això, la **STS, 3a., de 20 de desembre de 2004** ha afirmat el següent:

"En el caso, la Sala de instancia parte de una premisa que es falsa, cual es que los daños –causados por acto sanitario– están definitivamente consolidados cuando son irreversibles, por lo que el plazo para reclamar responsabilidad patrimonial empieza ya a correr. Dicha premisa es falsa porque irreversible quiere decir que no admite vuelta atrás, que no puede volver a un estado anterior; lo cual no impide que las cosas puedan ir a peor, que pueda evolucionar en sentido todavía más desfavorable."

Per exemple, la **STS, 3a., de 17 de juny de 2014** qualifica com a permanents els danys al·legats pel demandant: el titular d'una discoteca reclamà a l'Administració una indemnització per lucre cessant causat per la defectuosa activitat inspectora duta a terme, la qual no va advertir sobre l'incompliment d'horaris de tancament per part d'altres establiments. El tribunal de segona instància havia considerat que l'actor només podia reclamar pels danys causats durant l'any anterior a la reclamació, perquè cada dia en el qual s'havien incomplert els horaris de tancament s'havia produït un acte lesiu permanent i des d'aquell moment s'iniciava el còmput del termini de prescripció. El Tribunal Suprem va confirmar aquest punt.

2.2.2. Danys continuats

La categoria dels danys continuats té un origen jurisprudencial i sorgeix com a resposta al breu termini de prescripció que regeix en dret de danys i que és el d'un any. Els danys continuats són aquells que, tot i que es comencen a manifestar en un moment concret, llavors no ho fan amb tota la seva extensió sinó que, amb posterioritat, tornen a aparèixer, bé com ho van fer originàriament, bé de manera agreujada, o bé continuen apareixent perquè la causa que els origina no ha cessat. Aquesta categoria ha estat especialment utilitzada en matèria de danys mediambientals i de danys sanitaris; i també ha estat molt criticada per la doctrina per la inseguretat jurídica que provoca respecte del demandat.

Penseu en un contagi transfusional: la inoculació del virus es produeix en un moment concret però és possible que la malaltia que causa el virus no es desenvolupi fins passats mesos o anys; alguns danys que afecten el medi ambient també constitueixen casos de danys continuats, ja que entre l'activitat material originària, que ja constitueix un dany, i la manifestació completa d'aquest dany hi ha un lapse temporal.

En els danys continuats, segons el Tribunal Suprem, el moment *a quo* del termini de prescripció es concreta quan hagi cessat la causa del dany, s'hagin manifestat plenament els danys si es tracta d'un procés evolutiu (p. e., **STS, 1a., de 20 de febrer de 2019**, respecte de danys per filtracions), o se n'hagin estabilitzat les seqüeles (en aquest sentit, **STS, 3a., de 4 d'octubre de 2004** i **de 5 d'octubre de 2000**, respecte de contagis transfusionals, **STS, 1a., de**

28 de gener de 2004, respecte de danys al medi ambient, i **STS, 1a., de 18 de desembre de 2014**, respecte de la responsabilitat empresarial pels danys causats per l'amiant. La sentència va prendre com a *dies a quo* la data de l'alta mèdica, tenint en compte que en aquest moment es podia preveure l'evolució posterior dels danys).

La distinció entre danys permanents i continuats i els seus efectes en relació amb la prescripció de l'acció de danys han estat un dels punts centrals en el cas dels danys causats per la talidomida. Entre els anys 1957 i 1961 el laboratori alemany Grünenthal GmbH va dissenyar el principi actiu talidomida per a tractar les nàusees i vòmits de l'embaràs. L'any 1962 la comunitat mèdica va conèixer que era una substància teratogènica i que, per tant, podia causar malformacions congènites greus en el fetus (absència o reducció d'extremitats, malformacions d'òrgans interns, entre d'altres).

El 16 de desembre de 2012, més de cinquanta anys després que succeís el fet danyós, Avite (Associació de Víctimes de la Talidomida a Espanya) va interposar una demanda contra Grünenthal Pharma, SA, societat successora de Medinsa, un dels distribuïdors de la talidomida a Espanya, per tal de reclamar una indemnització per les malformacions i altres danys associats a la talidomida.

La qüestió clau que planteja el cas és si l'artrosi, el dolor permanent o l'escoliosi que les víctimes podien arribar a patir al llarg de la seva vida com a conseqüència d'aquelles malformacions –danys consecutius–, o l'existència de danys nous que afecten el sistema nerviós, muscular i vascular, només coneguts recentment arran de la publicació d'un informe de desembre de 2012 elaborat per l'Institut de Gerontologia de la Universitat de Heidelberg –danys tardans–, podien servir per a qualificar tots i cadascun dels danys associats a la talidomida, incloses les malformacions originàries, com a "danys continuats".

La **SJPI núm. 90 de Madrid, de 19 de novembre de 2013**, desestimà l'excepció de prescripció de l'acció plantejada pel demandat en aplicació de la teoria dels danys continuats i condemnà el demandat al pagament als afectats de 20.000 euros per cada punt percentual de minusvàlua reconegut per l'Administració pública:

"[D]e la documentación técnica obrante en autos (informe Heidelberg y artículos médicos especializados en la materia) resulta con claridad que existe un empeoramiento generalizado y progresivo de los afectados (...). Lo que resulta de este informe (...) es que en fechas recientes se ha sabido que los afectados por la talidomida pueden padecer (...) "daños secundarios, tardíos o de aparición tardía" y que se distinguen expresamente de los que llama "daños continuados" (...). Se trata de daños absolutamente diferentes a los que podrían considerarse como secuenciales de la teratogenia, (...) Esto implica que, a pesar del tiempo transcurrido desde los hechos, en la actualidad no se tiene un conocimiento cierto (...) y absolutamente definitivo sobre el alcance las lesiones y secuelas producidas por la talidomida (...), por lo que, en aplicación de la doctrina jurisprudencial descrita anteriormente, la acción rectora del procedimiento no puede considerarse prescrita".

La **SAP Madrid (Secc. 14a.)**, de **13 d'octubre de 2014** estimà el recurs d'apel·lació de Grünenthal Pharma, S.A., revocà la SJPI i considerà prescrita l'acció. Segons l'AP, la doctrina jurisprudencial dels danys continuats només és aplicable quan no és possible fraccionar, dividir, separar les diferents sèries de danys causats en el temps.

"En los casos de daños continuados o de producción sucesiva no se inicia el cómputo del plazo de prescripción, hasta la generación del definitivo resultado, si bien matizando que esto es así «cuando no es posible fraccionar en etapas diferentes o hechos diferenciados la serie proseguida» (SSTS 24 de mayo de 1993, 5 de junio de 2003, 14 de marzo de 2007 y 20 de noviembre de 2007), reseñadas en la citada STS 29 enero 2014 recurso 2509/2011."

En el cas existiria un *dies a quo* del còmput del termini de prescripció diferent per a cada sèrie de danys coneguda i determinable: respecte als danys originaris i consecutius, l'AP considerà que, aplicant la tesi més favorable als socis d'Avite, aquests podrien haver tingut coneixement dels danys l'any 2008, quan va finalitzar el procediment d'avaluació i diagnòstic portat a terme per l'Institut Carlos III de Madrid sobre les seqüeles concretes que van patir els socis d'Avite. Respecte als danys identificats en l'informe Heidelberg, la part actora no hauria acreditat suficientment la relació de causalitat, genèrica i específica –en cada cas concret–, entre els danys nous i la talidomida i, per tant, el *dies a quo* de l'acció respecte a aquests danys encara no s'hauria produït, és a dir, l'acció de danys no hauria nascut perquè mancava un dels pressupòsits de la responsabilitat civil –l'existència del dany–.

La **STS, 1a.**, de **20 d'octubre de 2015** desestimà el recurs interposat per Avite contra la sentència de l'Audiència ara esmentada. En la sentència, el Tribunal considera que "una cosa es que los daños se manifestaran con el nacimiento, que no son daños continuados sino permanentes y evaluables, en los que el plazo de prescripción comienza a correr cuando se produjeron, y se constató su carácter permanente y definitivo, y otra distinta son estos daños tardíos en los que sí cabe que el cómputo se difiera al momento en que sus consecuencias lesivas sean definitivas".

3. La reparació del dany

La reparació del dany planteja diversos problemes que són objecte d'aquest apartat i, en concret, quin és l'abast de la reparació, quins són els mecanismes i com es valoren els danys; quins són els mecanismes pels quals es redueix la indemnització, fent que aquesta no coincideixi amb el dany causat; i, finalment, quines són les característiques de l'obligació de reparar.

3.1. La reparació íntegra del dany

La reparació íntegra del dany causat és el principi rector que, en matèria de reparació de danys, trobem en els art. 1902 Codi civil (en endavant, CC), 109 Codi penal (en endavant, CP), 100 Llei d'enjudiciament criminal –Reial decret de 14 de setembre de 1882– (en endavant, LECr) i 34 Llei 40/2015, d'1 d'octubre, de Règim Jurídic del Sector Públic. El principi no és discutit quant a la seva formulació, però sí en allò referit a la seva posada en exercici. En concret, els problemes sorgeixen en dos aspectes:

- un primer fa referència a com reparar aquests danys, i
- un segon, a com valorar els danys i determinar l'abast de la indemnització.

La reparació íntegra no es dóna quan o bé hi ha infracompensació dels danys (p. e., en les anomenades "indemnitzacions simbòliques" imposades al reclamant; al respecte, entre d'altres, SSTS, 1a., de 4 de desembre de 2014, i de 26 d'abril i 21 de setembre de 2017, relatives a la indemnització concedida per inclusió indeguda en registre de morosos) o bé hi ha enriquiment injustificat (p. e., STS, 1a., de 4 de març de 2015, en la qual es considerà que la conclusió d'un conveni extrajudicial relatiu al dany sofert exclouïa el posterior exercici de l'acció directa contra l'asseguradora).

3.2. Mecanismes de reparació

En el dret de danys hi ha diversos mecanismes per a aconseguir la reparació íntegra del dany sofert per la víctima a fi de situar-la en la mateixa posició en què es trobava amb anterioritat a patir-lo. Aquests mecanismes són independents els uns dels altres i poden concórrer en un mateix supòsit, tenint tots com a límit la reparació íntegra del dany o, en altres paraules, l'enriquiment injust de la víctima. Així mateix, la víctima pot triar el mecanisme que consideri més convenient per a la satisfacció del seu interès (en aquest sentit, STS, 1a., de 20 de desembre de 2004, respecte dels mecanismes reparadors que poden quedar compresos dins de l'acció de responsabilitat decennial de l'art.

1591 CC). No obstant això, en atenció al tipus de dany sofert per la víctima, de vegades només un d'ells és aplicable, però en d'altres poden concórrer diversos a fi d'aconseguir la completa reparació del dany. Els esmentats mecanismes de reparació són la indemnització, la reparació del dany i la restitució del bé.

En aquest punt, el dret de danys és tributari del dret de contractes, del qual importa les conegudes institucions del compliment específic i del compliment per equivalent, així com del dret de propietat, del qual utilitza l'acció reivindicatòria (article 348.2 del Codi civil i articles 544.1-544.3 del Codi civil de Catalunya) i altres de protecció del domini (per exemple, acció negatòria) i d'específiques dels drets reals limitats. El Codi penal, per la seva banda, enumera els mecanismes de reparació en l'art. 110: la restitució, la reparació del dany i la indemnització de perjudicis materials i morals (en el mateix sentit, art. 100 LECr).

La reparació (equivalent al compliment específic) és la més adient quan es tracta de danys patrimonials i es pot concretar bé en la restitució del bé (amb els límits de la irreivindicabilitat), bé en la seva reparació *stricto sensu* (amb el límit de la despesa desproporcionada). En canvi, quan es tracta de danys no patrimonials sembla que l'única manera d'obtenir una reparació és mitjançant la indemnització (equivalent al compliment per equivalent).

Així mateix, és possible que els mecanismes típics del dret de danys concorrin amb altres d'específics previstos per l'ordenament. Se sol tractar d'accions negatòries que pretenen suspendre temporalment o definitivament l'activitat que ha causat el dany.

Trobem casos en l'àmbit dels drets de la personalitat (així, la LO 1/1982, sobre honor, intimitat i pròpia imatge permet sol·licitar el cessament immediat de la intromissió que pot suposar la prohibició de continuar publicant o de retirar la publicació que vulnera el dret afectat [art. 9.2]), de la propietat (per exemple, acció negatòria; sobre això cal tenir present els articles 544.4-544.7 del Codi civil de Catalunya) i de la propietat intel·lectual i industrial (art. 139 Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la llei de propietat intel·lectual –en endavant, LPI–, art. 41 Llei 17/2001, de 7 de desembre, de marques –en endavant, LM–, art. 71 Llei 24/2015, de 24 de juliol, de Patents –en endavant, LP–). De vegades aquestes mesures s'han de trobar en el dret administratiu sancionador (per exemple, tancament de local que contamina acústicament o d'empresa que contamina el medi ambient).

3.2.1. La indemnització

La manera més habitual de reparar els danys causats és mitjançant el pagament d'una quantitat de diners, l'anomenada indemnització. Aquesta quantia es correspon amb els danys que han estat acreditats i que consten en el *petitum* de la demanda.

L'acreditació dels danys implica no únicament la seva realitat sinó també la seva relació amb el fet productor del dany. Per aquest darrer motiu, la **STSJ Contenciós Administratiu, de 30 de juliol de 2003**, denegà la pretensió indemnitzatòria per lucre cessant en un supòsit de diagnòstic erroni d'una malaltia i, en canvi, sí que reconegué el dany moral que patí l'afectada en creure durant dotze anys que tenia un tumor maligne.

D'una altra banda, el principi de rogació que regeix en el procediment civil provoca que el jutge no pugui reconèixer partides indemnitzatòries que no han estat oportunament sol·licitades. Així, a la **STS, 1a., de 28 de juliol de 2003**, en un cas sobre responsabilitat d'un procurador, no es concedí indemnització per dany moral no pas perquè aquest concepte no fos indemnitzable sinó perquè no s'havia sol·licitat a la demanda.

La indemnització es pot establir bé a tant alçat, bé com a quantia periòdica (habitualment, renda vitalícia) o bé com un sistema mixt.

L'ús de les quanties periòdiques és adient en supòsits de greus danys corporals, a fi d'evitar que, si la víctima mor poc després de rebre-la, sigui l'hereu el principal beneficiari, la qual cosa qüestionaria la funció compensatòria de la indemnització i provocaria una sobreindemnització.

En la jurisprudència espanyola, el recurs a aquest mètode, tot i que no gaire habitual, es pot trobar en la **STSJ Comunitat Valenciana, Sala Contenciosa Administrativa, de 24 de gener de 2005** (la víctima quedà en estat de coma). En la **STS, 3a., de 6 d'abril de 2004** no es considerarà procedent l'establiment de la pensió perquè el dany causat i imputable al demandat (ceguesa en nadó) no la justificava. I la **STS, 3a., de 16 de juny de 2010**, resol un cas en el qual l'actora va donar a llum un nen amb síndrome de Down, després d'haver-se sotmès a la prova de l'amniocentesi i d'haver estat informada erròniament que la condició del fetus era normal. El Tribunal Suprem confirmà la sentència d'instància en la qual es condemnava la Generalitat Valenciana a pagar al menor una pensió vitalícia de 1.500 euros en concepte de dany econòmic associat a les necessitats d'atenció del menor.

L'art. 34.3 L 40/2015 recull la possibilitat de pagaments periòdics en els termes següents:

"La indemnización procedente podrá sustituirse por una compensación en especie o ser abonada mediante pagos periódicos, cuando resulte más adecuado para lograr la reparación debida y convenga al interés público, siempre que exista acuerdo con el interesado."

3.2.2. La reparació *stricto sensu*

La reparació entesa en sentit estricte consisteix a dur a terme una activitat mitjançant la qual es pretén col·locar la víctima en la mateixa situació que es trobava abans de patir el dany. Aquest mecanisme és adient quan es tracta de danys materials. Segons l'art. 112 CP:

"La reparación del daño podrá consistir en obligaciones de dar, de hacer o de no hacer que el Juez o Tribunal establecerá atendiendo a la naturaleza de aquél y a las condiciones personales y patrimoniales del culpable, determinando si han de ser cumplidas por él mismo o pueden ser ejecutadas a su costa."

La reparació l'ha de realitzar bé el mateix causant del dany, bé un tercer a càrrec d'aquell causant.

És més que probable que la víctima no vulgui que el causant del dany s'encarregui de la reparació perquè no vol tenir cap mena de relació amb ell; no obstant això, en alguns casos sí que pot ser important per a la víctima la configuració personalíssima de l'obligació de reparar, com quan es tracta de realitzar retractacions sobre imputacions prèvies.

La reparació es pot materialitzar bé en la realització d'aquelles tasques sobre el bé danyat perquè torni a trobar-se en l'estat anterior a patir el dany, bé en la realització d'aquelles tasques per evitar que la víctima torni a patir-lo.

Així, en la **STS, 1a., de 31 de desembre de 2003**, els demandats foren condemnats a retirar una pancarta que contenia afirmacions que atemptaven contra la imatge de la demandant, una societat promotora d'habitatges a qui se li imputaven defectes constructius

en les edificacions realitzades per ella. En canvi, el Tribunal no concedí cap indemnització perquè considerà no acreditats els danys al·legats soferts. En la **STSJ la Rioja, Contenciós Administratiu, de 18 de febrer de 2005**, en un cas de vulneració de la inviolabilitat del domicili pel soroll que la circulació produïa en l'habitatge de l'actor, per efecte de les bandes sonores que s'havien instal·lat, es procedí simplement a retirar aquestes bandes, però no s'atorgà cap indemnització. I en la **STSJ Catalunya, Civil, de 14 de gener de 2010**, el Club de Golf Terramar fou condemnat a instal·lar unes tanques protectores per a evitar la caiguda de pilotes de golf en el càmping propietat del demandant.

La reparació no és procedent quan el seu cost resulta desproporcionat en relació amb el dany causat o quan l'objecte ha estat destruït. També pot fracassar aquest mecanisme quan es tracta d'una obligació personalíssima i el deutor no la vol dur a terme.

3.2.3. La restitució

La restitució és el mecanisme de reparació pel qual la persona que ha estat desposseïda del bé que legítimament detenia (bé per raó d'una regla de domini, bé per un dret real limitat, bé per una relació obligatòria que permetia aquella possessió) el recupera.

La restitució està regulada per diverses normes, les més importants de les quals es troben en el Codi civil i en el Codi penal.

Així, d'una banda, l'art. 348.2 CC reconeix al propietari l'acció reivindicatòria per a recuperar la cosa. Els requisits per a l'exercici d'aquesta acció, donada la manca de concreció legislativa en el Codi civil espanyol, han estat fixats per la jurisprudència, que ha exigit la prova de la titularitat i de la privació il·legítima de la cosa, la identificació exacta del bé i la possessió no justificada del demandat. En dret català, l'article 544-1 del Codi civil de Catalunya configura aquesta acció en aquests termes.

D'una altra banda, segons l'art. 111 CP:

"1. Deberá restituirse, siempre que sea posible, el mismo bien, con abono de los deterioros y menoscabos que el Juez o Tribunal determinen. La restitución tendrá lugar aunque el bien se halle en poder de tercero y éste lo haya adquirido legalmente y de buena fe, dejando a salvo su derecho de repetición contra quien corresponda y, en su caso, el de ser indemnizado por el responsable civil del delito o falta.

2. Esta disposición no es aplicable cuando el tercero haya adquirido el bien en la forma y con los requisitos establecidos por las Leyes para hacerlo irreivindicable."

L'article 111 CP preveu dos supòsits en els quals la restitució no es pot dur a terme:

a) quan no sigui "possible": l'article sembla fer referència a una impossibilitat material en el sentit que la cosa ha desaparegut, ha estat destruïda o que es troba en un estat físic pel qual la restitució no satisfà l'interès de la víctima;

b) quan el tercer que hagi adquirit el bé objecte de restitució es trobi protegit per les regles que el fan irreivindicable.

Es troben en l'art. 464 CC, pel que fa als béns mobles, i en l'art. 34 Llei hipotecària (Text refós segons Decret de 8 de febrer de 1946), pel que fa als béns immobles, així com en el transcurs dels terminis previstos legalment perquè es produeixi la usucapió. Així mateix, el legislador espanyol ha regulat la restitució de manera especial en dos supòsits que mereixen atenció:

- Béns presos per raons polítiques durant els anys 1936-1939.

La Llei 43/1998, de 15 de desembre (desenvolupada pel Reial decret 610/1999, de 16 d'abril), establí l'obligació de l'Estat de retornar els béns immobles confiscats a partits polítics durant la Guerra Civil espanyola (art. 1). Si la restitució no era possible, era procedent la indemnització (art. 2). L'aplicació d'aquesta legislació ha generat alguna controvèrsia judicial relativa a la determinació dels beneficiaris o als béns objecte de restitució (respecte d'això, vegeu STS, 3a., de 17 d'octubre de 2003, que no considerarà que la Llei fos d'aplicació respecte d'un bé del Partit Nacionalista Basc que havia estat adquirit per l'Estat espanyol per sentència judicial).

- Béns culturals que han estat trets del territori de manera il·legal.

La Llei 1/2017, de 18 d'abril, incorporà a l'ordenament espanyol la Directiva 2014/60/UE, del Parlament Europeu i del Consell, de 15 de maig de 2014, relativa a la restitució de béns culturals que hagin sortit de forma il·legal del territori espanyol o d'un altre Estat membre de la Unió Europea. Així mateix, l'Estat espanyol s'adherí el maig de 2002 al Conveni d'Unidroit sobre béns culturals robats o exportats il·legalment. En aquests textos es preveu la possibilitat de recuperar el bé fins i tot quan es trobi en possessió d'un tercer de bona fe, que rebrà una indemnització, sempre que la reclamació s'hagi realitzat en els terminis establerts.

3.3. Mètodes de valoració

Si el mecanisme de reparació consisteix en la indemnització, el següent problema amb què ens trobem és el relatiu a la quantificació del dany sofert, el qual, a la vegada, es manifesta de manera diferent segons es tractin de danys patrimonials o no patrimonials.

Els **criteris de valoració dels danys** difereixen segons el tipus de danys de què es tractin. A més, cal tenir en compte els criteris que, de vegades i de manera sectorial, el legislador ha previst per a la determinació dels danys. De manera general es pot afirmar que la reparació dels danys patrimonials no és problemàtica, ja que comporta la restitució del bé, la seva reparació o la indemnització d'una quantia pel seu valor real, accions que tenen com a referent l'existència d'un mercat en el qual valorar el perjudici. En canvi, la valoració dels danys no patrimonials (corporal i moral) és més complicada per l'absència, precisament, d'aquell mercat. A banda, l'estudi de la jurisprudència no ajuda gaire a veure quines són les partides indemnitzatòries en aquests tipus de danys perquè se solen atorgar quanties a tant alçat que comprenen des del dany moral fins a les despeses sanitàries incorregudes sense que es desglossin les partides.

La manca de certesa sobre la valoració d'aquests danys, els no patrimonials, provoca inseguretats jurídica pels demandats i desigualtat entre les víctimes, que es poden veure compensades de manera diferent tot i haver sofert el mateix tipus de danys. Per aquests motius (especialment pel motiu de la inseguretats i per la influència del sector de les assegurances) en l'ordenament espanyol hi ha una baremació dels danys corporals, incloent-hi el moral, derivats d'accidents de circulació prevista en l'Annex del TR LRCSCVM.

Aquesta sembla la tendència tant en l'àmbit estatal (sobre això, el Ministeri de Sanitat treballa en l'elaboració d'uns barems d'aplicació als danys sanitaris) com en l'àmbit europeu (on s'estan duent a terme estudis sobre aquesta forma de valoració dels danys). Tot i la polèmica inicial que suscità el sistema de barems sobre la seva correcció i sobre si respectava el principi de reparació íntegra, el Tribunal Constitucional confirmà la seva legalitat (STC 181/2000, amb doctrina confirmada posteriorment per altres sentències).

És afirmació pacífica en la jurisprudència aquella segons la qual correspon als òrgans judicials la valoració dels danys i perjudicis indemnitzables, i que només es pot impugnar aquesta valoració en el cas que hagi estat realitzada de manera il·lògica, arbitrària o irracional.

3.3.1. Danys patrimonials

Respecte dels **danys patrimonials**, els textos legals ofereixen diversos criteris que, en principi, han d'abocar a un mateix tractament: el pagament del detriment del valor objectiu que ha sofert el bé. Queden exclosos en aquest mètode valors subjectius o valors d'afecció, sens perjudici que aquests siguin indemnitzables si es qualifiquen (i demostren) com a dany moral.

Concretament, hi ha criteris de valoració en la legislació administrativa, en la civil i en moltes sectorials. No, en canvi, en la regulació de la responsabilitat civil derivada de delictes, respecte de la qual els art. 109 i 113 CP al·ludeixen simplement als "perjudicis materials i morals". Això ha provocat que en ocasions els tribunals s'hagin hagut de pronunciar sobre com es valoren aquests, com en la **STS, 2a., de 19 de maig de 2004**, en què s'establí que "La indemnización de los perjuicios materiales y morales comprende, conforme establece el art. 113 CP, los que se hubieren causado al perjudicado. Por eso debe reintegrarse el precio de venta y no el que pudiera obtenerse a través de una tasación de mercado, que reflejara un precio distinto (ya superior, ya inferior)".

Des d'una perspectiva civil, el dret de danys recorre a les categories de dany emergent i de lucre cessant establertes per a la responsabilitat contractual en l'art. 1106 CC.

No sembla, en canvi, d'aplicació l'art. 1107 CC perquè aquest estableix una regla pròpia de dinàmica contractual en referir-se a la previsibilitat del dany en constituir-se l'obligació.

Així, aquestes categories semblen les adients per a rescabalar els danys quan l'acció danyosa afecta una activitat empresarial (per exemple, **STS, 1a., de 29 d'octubre de 2004**: arquitecte, aparellador i empresa constructora han d'indemnitzar l'arrendatari del local afectat per vicis per no poder aquest explotar el negoci; o la **STS, 3a., de 5 de desembre de 2014**, en què l'Administració, que havia denegat a l'actor l'autorització per a instal·lar un saló recreatiu, va haver de pagar-li 700 euros per dia en concepte de lucre cessant

des de la fermesa de l'acord pel qual s'havia denegat l'autorització fins a la venda del local). Aquestes categories també s'han utilitzat quan, sense tenir un caràcter professional, l'explotació és avaluable econòmicament (STS, 3a., de 19 de gener de 2005: incendi que provocà la impossibilitat d'aprofitar uns boscos d'ús comunal).

D'una altra banda, alguna legislació sectorial, en concret la relativa a la propietat intel·lectual i industrial (art. 140 LPI; art. 43 LM; art. 74 LP), ha establert com a criteris per a fixar la indemnització el benefici que hagi obtingut el causant del perjudici i la remuneració que hauria obtingut la víctima en cas d'haver autoritzat l'explotació, a opció del titular del bé afectat. Vegeu, així mateix, la STS, 1a., de 19 de juny de 2003, en un cas de competència deslleial, que conté algunes de les especialitats que es poden trobar en la determinació dels danys i la quantificació de la indemnització quan es tracta de violacions contra la propietat industrial (per exemple, presumpció de l'existència de perjudicis, sense necessitat d'acreditar-los, o determinació del *quantum* indemnitzatori en fase d'execució de la sentència, donada la dificultat de determinar aquella quantia en el moment d'interposar la demanda).

L'art. 34 L 40/2015, per la seva banda, estableix sobre la valoració del dany el següent:

"[...]

2. La indemnización se calculará con arreglo a los criterios de valoración establecidos en la legislación fiscal, de expropiación forzosa y demás normas aplicables, ponderándose, en su caso, las valoraciones predominantes en el mercado. En los casos de muerte o lesiones corporales se podrá tomar como referencia la valoración incluida en los baremos de la normativa vigente en materia de Seguros obligatorios y de la Seguridad Social.

3. La cuantía de la indemnización se calculará con referencia al día en que la lesión efectivamente se produjo, sin perjuicio de su actualización a la fecha en que se ponga fin al procedimiento de responsabilidad con arreglo al Índice de Garantía de la Competitividad, fijado por el Instituto Nacional de Estadística, y de los intereses que procedan por demora en el pago de la indemnización fijada, los cuales se exigirán con arreglo a lo establecido en la Ley 47/2003, de 26 de noviembre, General Presupuestaria, o, en su caso, a las normas presupuestarias de las Comunidades Autónomas.

4. La indemnización procedente podrá sustituirse por una compensación en especie o ser abonada mediante pagos periódicos, cuando resulte más adecuado para lograr la reparación debida y convenga al interés público, siempre que exista acuerdo con el interesado."

3.3.2. Danys no patrimonials

Respecte dels danys no patrimonials, la forma de reparació adient és la indemnitzatòria, superats ara ja els problemes que en alguna ocasió es veieren a l'hora de concedir quanties econòmiques per a compensar el dany moral *strictu sensu* i el derivat de la mort d'una persona propera. La legislació i la jurisprudència actuals són pacífiques en afirmar que aquests tipus de danys mereixen ser rescabats, si bé llavors el problema passa a ser el de determinar quina és la quantia adient.

Efectivament, atès que aquests béns no tenen un mercat que doni un preu de referència i que, així mateix, tenen un alt component subjectiu, la jurisprudència mostra que hi ha una gran divergència de quanties indemnitzatòries de danys que són (o semblen) comparables, fet que provoca inseguretats jurídiques.

Així, mentre que la STS, 1a., de 14 de maig de 2001 atorgà una indemnització de vint milions de pessetes per una paràlisi braquial produïda a un nadó durant el part, la STS, 1a., de 27 de maig de 2002 establí una indemnització de dotze milions pels mateixos danys; els casos de lesions oculars també són il·lustratius a efectes de la disparitat en les quanties indemnitzatòries en danys assimilables [vegeu, sobre això, Pablo Salvador, Sonia

Ramos, Álvaro Luna (2000). "Un ojo de la cara (I)". *InDret* (núm. 3) i "Un ojo de la cara (II)". *InDret* (núm. 4)].

Aquesta inseguretats en la quantificació d'aquests danys ha provocat dues reaccions:

1) una primera duta a terme pels tribunals, els quals no solen concedir quanties indemnitzatòries molt elevades.

L'excepció a aquesta regla que sembla consolidada en la jurisprudència es pot trobar en els supòsits de grans invalideses, com ara quan la víctima queda en estat de coma o pateix una paraplegia. Així, **STSJ Comunitat Valenciana, Sala Contenciosa Administrativa, de 24 de gener de 2005**: 180.000 € d'indemnització i pensió mensual vitalícia de 1.800 € mensuals en un cas d'estat de coma.

2) una segona realitzada pel legislador que o bé ha establert una quantia màxima per la qual ha de respondre el causant del dany –supòsit utilitzat de vegades en sistemes de responsabilitat objectiva (així, l'article 141.b RD-Leg. 1/2007)–, o bé ha establert un sistema de valoració dels danys corporals i morals d'aplicació obligatòria (és el supòsit dels accidents de circulació, els anomenats barems; respecte d'això, vegeu el mòdul "Regulacions especials de responsabilitat civil").

Així mateix, l'art. 34.2 L 40/2015 estableix el caràcter orientatiu d'aquests barems en exigir-se la responsabilitat patrimonial de l'Administració, en els termes següents: "En los casos de muerte o lesiones corporales se podrá tomar como referencia la valoración incluida en los baremos de la normativa vigente en materia de seguros obligatorios y de la Seguridad Social".

Atès que, en general, el legislador no ha establert criteris específics de valoració d'aquests danys, aquesta tasca queda, una vegada que han estat acreditats, en el prudent arbitri del jutge, no podent ser objecte de revisió tret que hagi estat establerta de manera il·lògica o arbitrària.

Tot i així, la influència del sistema de barems previstos per a la circulació en la quantificació de danys personals i morals esdevinguts fora d'aquest àmbit ha estat molt important, fins al punt que de vegades actors i demandats han impugnat la quantia indemnitzatòria per raó dels barems: els actors, perquè el Tribunal havia seguit aquells criteris en un àmbit d'aplicació que no és el previst per la norma (respecte d'això, vegeu **STS, 1a., de 20 de juny de 2003**), els demandats, perquè la quantia no s'ajustava a la continguda en els barems (vegeu **STS, 3a., de 9 de febrer de 2010**), mecanismes força habituals per a calcular les indemnitzacions per danys corporals en la jurisprudència. El Tribunal Suprem ha reiterat en nombroses ocasions que aquests barems poden tenir una funció orientadora en supòsits de danys fora de l'àmbit de la circulació, però que mai no són obligatoris per al Tribunal que els valora [sobre això, Sonia Ramos González; Álvaro Luna Yerga (2004). "Los baremos como paradigma de valoración de daños personales. Comentario a la STS, 1.ª, 20 de junio de 2003". *InDret* (núm. 1)].

Fora de l'àmbit dels accidents de circulació, una línia jurisprudencial seguida per les sales 2a., 3a. i 4a. del Tribunal Suprem considera que el jutge o tribunal té discrecionalitat per decidir si utilitza els barems com a base de la indemnització, però també la té en la manera en què els aplica, és a dir, podria aplicar els barems a mitges (així, per exemple, a les **SSTS, 2a., de 25 de juny de 2008; 2a., 1 d'abril de 2014**; a la **Sentència del Jutjat Contencios Administratiu de Sòria, de 15 d'abril de 2014**, es va incrementar la indemnització resultant de barems per a donar raó de circumstàncies especials del cas no previstes a les taules de barems, com per exemple el caràcter dolós de la conducta del demandat o el fet que es tractés d'un accident especialment tràgic; vegeu també la **STS, 4a., de 15 de gener de 2014**. L'aplicació del sistema seria, en aquest sentit, doblement orientativa, en la decisió sobre si prendre-ho de referència i en l'aplicació mateixa, i en aquest sentit

la Sala 3a. ha sostingut que la utilització "incorrecta de un baremo no vinculante (...) no constituye una infracción de la legalidad y, por tanto, no sirve de fundamento para casar la sentencia que lo aplica" (SSTS, 3a., de 9 de febrer de 2010 i de 17 de juliol de 2014). No obstant això, la posició sostinguda per la Sala 1a. del Tribunal Suprem sosté que, si bé la decisió d'aplicar el barem és discrecional per al tribunal, una vegada que ha decidit aplicar-lo té el deure de respectar-ne el caràcter tancat i excloent de qualsevol altra indemnització complementària (SSTS, 1a., de 15 de desembre de 2010 i de 30 de novembre de 2011).

Els criteris que la jurisprudència utilitza per a determinar la quantia són diversos i només ens donen un indicati de si la circumstància serà tinguda en compte o no, però no la quantifiquen.

Així, els tribunals solen atendre, entre d'altres factors, els següents:

- La gravetat de l'òrgan o membre afectat.
- La naturalesa del dany com a irreversible, permanent, transitori o concurrent amb altres.

Argument tingut en compte, per exemple, en la **SAP València d'11 de març de 2005** (cirurgia estètica sense la informació exigida legalment), en què no s'atorgà la quantia sol·licitada per l'actora sinó una inferior, entre altres raons, per la possibilitat de reversió de les cicatrius i per la predisposició de la pacient a problemes d'ordre psicològic; en la **STSJ Comunitat Valenciana, Sala Contenciosa Administrativa, de 24 de gener de 2005** (víctima en estat de coma), el Tribunal específicament atengué el caràcter irreparable de la lesió i la dependència constant de terceres persones. I en la **STS, 3a., de 6 d'abril de 2004** (ceguesa de nadó), el Tribunal tingué en compte en la fixació de la indemnització que la víctima també era sorda i muda, tot i que això no li era imputable al responsable. Digué el Tribunal: "no cabe prescindir, a la hora de cuantificar la indemnización de la situación real en la que efectivamente se encuentra una persona que habiendo quedado ciega por un daño que no tiene el deber de soportar, es también sorda y muda, y ha acabado sufriendo una parálisis cerebral. Porque si el mal funcionamiento del servicio público sanitario no le hubiera causado la ceguera, esos otros daños que tienen otra causa distinta, pues son resultado de un proceso degenerativo derivado de la inmadurez del neonato, tendrían, sin dejar de ser dramáticos, una trascendencia menor".

- L'edat de la víctima.

Compareu, en aquest sentit, la **STS, 1a., de 4 de juny de 2001** (indemnització de 4 milions de pessetes als hereus d'un pacient de setanta-tres anys, de delicat estat de salut, que necessità que se li implantés una pròtesi de maluc. En el transcurs de la intervenció se li causà una lesió medul·lar per la defectuosa administració de l'anestèsia que provocà la paràlisi d'una cama i dels esfínters) amb la **STS, 3a., de 12 de març de 2002** (indemnització de vint milions a una mare per la mort de la seva filla, de cinc anys d'edat, a conseqüència de les greus lesions patides durant el part. El Tribunal tingué en compte per a la determinació d'aquesta quantia les greus lesions físiques i els danys morals soferts per la mare) o amb la **STS, 3a., de 6 d'abril de 2004** (indemnització de quaranta-cinc milions de pessetes per ceguesa provocada a nadó).

- L'existència de persones que depenen de la víctima.

Ara bé, en alguna ocasió el legislador sí que ha establert els criteris de valoració d'aquests danys, tot i que la formulació oberta dels paràmetres tampoc no permet anticipar de manera acurada l'import de l'eventual indemnització.

Així, l'art. 9 LO 1/1982 diu que el dany moral es valorarà "atendiendo a las circunstancias del caso y a la gravedad de la lesión efectivamente producida, para lo que se tendrá en cuenta en su caso, la difusión o audiencia del medio a través del que se haya producido".

I per la seva banda, les regulacions relatives a la propietat industrial i intel·lectual que s'han esmentat abans també preveuen criteris específics respecte del dany moral (o, millor, danys relatius al prestigi, com assenyalava l'art. 43 LM). Així, per exemple, l'art. 140 LPI fa referència a "las circunstancias de la infracción, gravedad de la lesión y grado de difusión ilícita de la obra" (en el mateix sentit, art. 43 LM).

Un altre exemple de criteris legals en el càlcul de danys no patrimonials el trobem en l'art. 294 LOPJ quan, respecte dels danys derivats d'haver estat indègudament en presó preventiva, s'estableix que "la cuantía de la indemnización se fijará en función del tiempo de privación de libertad y de las consecuencias personales y familiares que se hayan producido" (vegeu la STS, 3a., de 26 de juny de 1999 com a mostra d'aplicació d'aquest article i, més recentment, la STS, 3a., de 26 de gener de 2005 o la SAN, 3a., Secc. 3a., de 16 de febrer de 2012, que atorga una de les indemnitzacions més altes per presó indèguda: 896.000 euros per gairebé tretze anys de presó per dos delictes de violació que unes proves d'ADN van concloure que el condemnat no havia comès).

3.4. Mecanismes per a minorar la indemnització

Hi ha una sèrie de mecanismes que, tot i permetre la reparació del dany, redueixen la quantia del dany indemnitzable en atenció a una afectació de la relació causal, a evitar enriquiments injustificats o a sancionar la conducta de la víctima que, per no adoptar una conducta alternativa, va agreujar o contribuir al dany. El principal d'aquests mecanismes és la intervenció de la víctima en la producció del dany; també mereix especial atenció aquell altre en el qual, paradoxalment, la víctima obté un benefici amb la producció del dany.

3.4.1. Intervenció de la víctima

Quan el comportament de la víctima concorre amb l'actuació del causant del dany es produeix una situació que ha estat qualificada per la doctrina i per la jurisprudència com a concurrència de culpes o de causes (de vegades, també, com a compensació). Cal distingir –tot i que ni els criteris ni la seva posada en pràctica no són clars– aquest supòsit de la institució de la culpa exclusiva de la víctima (sobre això, vegeu el mòdul "Els elements de la responsabilitat civil (I)"), cas en el qual el dany és imputable exclusivament al comportament de la víctima, ja que interfereix amb el del demandat amb tanta rellevància que fa intranscendent el d'aquell, tot exonerant-lo en produir-se un trencament de la cadena causal. En la concurrència de causes tots dos comportaments, el del causant del dany i el de la víctima, provoquen el dany resultant.

La intervenció de la víctima com a mecanisme reductor de la indemnització té origen jurisprudencial, si bé ha estat recollida en textos legislatius actuals. Així, l'art. 114 CP estableix el següent:

"Si la víctima hubiere contribuido con su conducta a la producción del daño o perjuicio sufrido, los Jueces o Tribunales podrán moderar el importe de su reparación o indemnización."

Tot i que no hi ha consens doctrinal, sembla més adient parlar de concurrència de causes que de culpes, la qual cosa no és una mera distinció terminològica sinó que té importants conseqüències jurídiques. Amb aquesta distinció, en concret, es permet moderar la indemnització quan la víctima del dany és una persona que no gaudeix de capacitat natural o de prou capacitat per a entendre que el seu comportament és negligent, però la seva actuació ha contribuït causalment a la producció del dany. Noteu, així, com en parlar de causes i no de culpes s'evita el problema de saber si la víctima va ser o no negligent i, fins i tot, si tenia capacitat per a percebre que el seu comportament no era adequat.

Així, en la **STS, 1a., de 13 de febrer de 2003** es procedí a moderar la indemnització deguda pels danys que patí una nena que es gronxava en una cadena subjecta per dues pilastres. El Tribunal afirmà sobre això que "por el empleo como columpio por parte de unos niños de la cadena tendida entre ambas pilastras se produjo la caída de una de éstas y causó graves lesiones a la hija de la actora, moderándose adecuadamente en apelación la cuantía de la indemnización por la concurrencia de causas, que no de culpas, pues no cabe pensar en la culpabilidad de una niña pequeña, sino que la actuación de ésta concurrió con la del demandado en la producción del daño". I en la **STS, 1a., de 26 de maig de 2004** també es considerà que la víctima, menor d'edat, havia contribuït a la producció del dany (en el cas, la mort) en penjar-se d'una porteria de futbol, tot i que es va fer respondre el demandat.

L'apreciació de la concurrència comporta la reducció de la quantia indemnitzatòria en la mesura (habitualment percentual) que el comportament de la víctima hagi contribuït a la producció del dany.

Exemples de l'aplicació d'aquesta manera de procedir es troben fàcilment en accidents ferroviaris en els quals el tren atropella la víctima (vegeu, per exemple, **STS, 1a., de 3 d'abril de 1998, de 22 de febrer de 2001, de 14 de juny de 2001, de 24 d'abril de 2003, de 6 de novembre de 2003**, tot i que en alguns casos les circumstàncies de fet han portat a apreciar en el cas la culpa exclusiva de la víctima [per exemple, **STS, 1a., de 12 de juny de 2001**: persona èbria que de nit camina per les vies; i **de 28 de desembre de 2001**: persona que creua la via per un lloc molt perillós i gens adequat]) o en danys derivats de participar en festes en les quals es fa ús de bous (per exemple, **STS, 3a., de 3 de maig de 2001**). També es poden trobar en altres àmbits. Vegeu, en aquest sentit, **STS, 3a., de 22 de desembre de 2003**: lesions patides per un intern per un incendi provocat per ell i altres presos. Segons el Tribunal, la víctima contribuï en un 50% a la producció del dany i l'Administració en l'altre 50% per no vetllar de manera adequada per evitar que els presos disposessin de material per a provocar l'incendi. Percentatges que es reflecteixen en la quantia indemnitzatòria finalment reconeguda; l'esmentada **STS, 1a., de 26 de maig de 2004** (mort de menor en penjar-se d'una porteria): el Tribunal considerà que aquella conducta representava un 10% respecte de la producció del dany, percentatge que es reflectí en la quantia indemnitzatòria concedida als pares; i la **STS, 1a., de 4 de novembre de 2004**: persona beguda i aliena a l'empresa que posa en funcionament una màquina premsadora que li provoca la mort. El fet que el botó d'emergència estigués mal instal·lat va permetre al Tribunal apreciar la concurrència de causes.

La concurrència no actua com a criteri automàtic de reducció de la indemnització sinó que el jutge disposa de facultat per a apreciar-ho. És per aquest motiu que tant l'art. 114 CP com l'article 145 TR LGDCU estableixen que els tribunals "podran" moderar la indemnització.

En aquest sentit podem llegir en la **STS, 1a., de 4 de novembre de 2004**:

"La problemática que plantea la moderación de la indemnización por daño como consecuencia de apreciarse una concurrencia causal, que se ha venido cobijando también para la culpa extracontractual en el art. 1103 CC, no tiene acceso a la casación por tratarse de una auténtica facultad discrecional del juzgador de instancia."

La concurrència de causes com a mecanisme de reducció de la indemnització només desplega efectes respecte dels subjectes que han concorregut a la producció del dany, no pas respecte d'altres possibles perjudicats.

I per aquest motiu, la STS, 1a., de 14 de juliol de 2003 considerarà que el propietari de l'edifici contigu al d'un on es produí una explosió no es podia veure afectat per la negligència del propietari d'aquell immoble i de l'empresa subministradora de gas.

3.4.2. *Compensatio lucro cum damno*

La màxima de la *compensatio lucro cum damno* posa, de fet, el concepte de dany a prova. La regla sorgeix com a resposta a determinades situacions en les quals la víctima obté un benefici del dany sofert i llavors és dubtós quin ha de ser l'abast de la indemnització. Així, per exemple, quan algú destrueix un bé que, en ser reparat, superarà amb escreix el valor que tenia abans de ser danyat.

La regla, acceptada per la jurisprudència i que constitueix una manifestació de la prohibició d'enriquiment injust, exigeix d'aquesta manera haver de tenir en compte en la quantificació dels danys els eventuais beneficis que la producció del dany hagi reportat a la víctima. Aquests beneficis derivats del dany no inclouen les quanties a percebre per altres fonts indemnitzatòries (per exemple, assegurances), atès que si fos així mai no cobririen plenament el risc assegurat (sobre la relació entre diverses fonts indemnitzatòries, vegeu més avall) i, a més, afavoririen el causant dels danys.

No hi ha gaires casos en la jurisprudència que tinguin ocasió d'aplicar aquest principi. Tot i així, la SJPI Sevilla de 6 de juny de 2001 (amb citació de la STS, 1a., de 15 de desembre de 1981) ho va fer en un cas relatiu a danys causats a un immoble; i la SAP València d'11 de març de 2005 l'ha intuït en un altre sobre una intervenció de cirurgia estètica que no resultà plenament satisfactòria per a la pacient.

3.4.3. Deure de mitigar el dany

El deure de mitigar el dany és una expressió fonamentada doctrinalment en l'art. 7.1 CC per la qual, des de la perspectiva del dret de danys, no seran indemnitzables aquells danys que la víctima ha sofert i que hauria pogut evitar adoptant mesures raonables. D'aquesta manera, s'intenta evitar que la víctima pretengui la reparació d'un dany la magnitud del qual no és deguda exclusivament a la conducta del seu causant. Cal tenir en compte, però, com, si amb la *compensatio lucro cum damno* es posava a prova el concepte de dany, ara, amb el deure de mitigar el dany, és la causalitat o, més concretament, la imputació objectiva les que són qüestionades i l'ús de les quals permetria arribar a tractaments similars.

Manifestacions legislatives d'aquest deure les podem trobar:

1) en l'art. 17 Llei 50/1980, de 8 d'octubre, de contracte d'assegurança (en endavant, L 50/1980), segons el qual:

"El asegurado o el tomador del seguro deberán emplear los medios a su alcance para aminorar las consecuencias del siniestro. El incumplimiento de este deber dará derecho al asegurador a reducir su prestación en la proporción oportuna, teniendo en cuenta la importancia de los daños derivados del mismo y el grado de culpa del asegurado.

Si este incumplimiento se produjera con la manifiesta intención de perjudicar o engañar al asegurador, éste quedará liberado de toda prestación derivada del siniestro."

2) en l'art. 1.2 TRLRCSVM, darrer paràgraf, segons el qual:

"Las reglas de los dos párrafos anteriores se aplicarán también si la víctima incumple su deber de mitigar el daño. La víctima incumple este deber si deja de llevar a cabo una conducta generalmente exigible que, sin comportar riesgo alguno para su salud o integridad física, habría evitado la agravación del daño producido y, en especial, si abandona de modo injustificado el proceso curativo."

3.5. Característiques de l'obligació de reparar

L'obligació de reparar és l'instrument mitjançant el qual, en complir-se, situarà la víctima en la situació en la qual es trobava amb anterioritat a patir el dany o, si més no, la indemnitzarà.

En principi es pot afirmar que la seva estructura és com la d'altres vincles obligacionals, caracteritzant-se per la dualitat de parts que existeixen: la deutora, que està integrada pel causant del dany i/o per la persona que n'hagi de respondre, i la creditora, integrada per la víctima o pels seus hereus.

Ara bé, hi ha una sèrie d'especialitats que es poden predicar de l'obligació de reparar que la diferencien d'altres obligacions, i que s'exposen a continuació. En concret, l'obligació de reparar es caracteritza per ser no personalíssima, renunciable i, quan es tracta d'indemnitzar, és un deute de valor i il·líquid. Així mateix, en cas d'haver-hi una pluralitat de causants del dany, és una obligació solidària en tant que no s'hagi pogut acreditar la contribució de cadascun d'aquells que el produïren.

1) La característica de **no personalíssima** converteix el crèdit resultant de l'obligació en transmissible, tret que es tracti d'indemnitzar el dany moral que no és transmissible. Aquesta transmissió es pot realitzar tant per negoci *inter vivos* com *mortis causa*. A més, en integrar-se el crèdit de manera ordinària en el patrimoni de la víctima, pot ser objecte d'execució i de les mesures que els creditors de la víctima disposen per a defensar el seu crèdit (així, per exemple, acció subrogatòria).

Des del punt de vista de la part deutora, que l'obligació sigui no personalíssima significa que pot ser complerta per una persona diferent del deutor, perquè l'interès del creditor es veurà igualment satisfet.

Tot i així i de manera excepcional, en alguns supòsits sí que pot ser rellevant per a la víctima que sigui el causant del dany qui executi la prestació i no pas qualsevol altre, com és el cas, per exemple, de l'exercici del dret de rectificació. Sobre les especialitats relatives a l'execució no dinerària, vegeu el títol V [De l'execució no dinerària], llibre III [De l'execució

forçosa i de les mesures cautelars] de la LEC (art. 699-720 LEC i, en especial, art. 709, relatiu a la condemna de fer personalíssima, l'incompliment de la qual genera bé una multa fins que es realitzi, bé la transformació en obligació pecuniària).

2) La víctima pot **renunciar** a l'exercici de l'acció (tret de l'acció penal per delicte o falta que doni lloc al procediment d'ofici: art. 106 LECr) així com a la reparació del dany. Aquesta renúncia és un acte gratuït (la realitzada de manera onerosa constitueix una transacció) i es pot realitzar amb anterioritat o posterioritat a la producció del dany.

La renúncia realitzada amb posterioritat a la producció del dany és admesa com a manifestació de l'autonomia privada de la víctima i es considera vàlida mentre la seva voluntat hagi estat formada i expressada correctament.

La renúncia realitzada amb anterioritat a la producció del dany presenta problemes sobre la seva admissibilitat, tot i que se sosté la seva validesa a partir de l'aplicació de l'art. 1102 CC, que l'exclou per quan concorri dol. Per la seva banda, l'article 10 TR LGDCU estableix que "[l]a renúncia previa a los derechos que esta norma reconoce a los consumidores y usuarios es nula, siendo, asimismo, nulos los actos realizados en fraude de ley de conformidad con lo previsto en el artículo 6 del Código Civil". Finalment, es considera que no és renunciabile *ex ante* l'acció de responsabilitat civil derivada de delicte (per motius d'ordre públic).

3) Quan l'obligació de reparar consisteix en el pagament d'una indemnització, ens trobem davant d'un **deute de valor**, amb la qual cosa es pretén que la víctima es vegi compensada totalment en el moment de rebre la indemnització. Si no fos així i regís el principi nominalista, en un escenari de devaluació la víctima es veuria novament perjudicada en rebre la indemnització, que no compliria amb el principi de reparació íntegra que estableix l'art. 1902 CC.

Per raó d'aquesta característica, el deutor ha de lliurar una quantitat de diners equivalent a un determinat valor (el del dany sofert) tot atenent les fluctuacions monetàries que el diner hagi sofert des del moment de producció del dany fins al moment de l'efectiva reparació. El deute de valor s'enquadra en l'anomenat *principi de valorisme*, principi que es contraposa al *principi de nominalisme*, segons el qual el deutor s'allibera lliurant el nombre d'unitats estipulat, amb independència de les alteracions experimentades pel diner.

4) Que sigui un deute **il·líquid** significa que cal que l'import sigui fixat amb posterioritat al naixement de l'obligació de reparar, operació que s'ha de posar en relació amb els criteris de valoració que s'han comentat anteriorment (apartat 3.3).

5) En els supòsits de pluralitat de responsables s'afirma que l'obligació és **solidària**, com s'ha encarregat d'assenyalar la jurisprudència (acudint a l'anomenada *solidaritat impròpia*) i alguna legislació que específicament ho ha previst així, com és el cas de l'art. 116 CP i l'article 132 TR LGDCU. Tractament que, sens dubte, difereix amb el règim de la responsabilitat contractual on la

solidaritat passiva no es presumeix (art. 1137 CC). La solidaritat esdevé així en la responsabilitat civil extracontractual un mecanisme de garantia financera per al creditor.

La regla, però, no és d'aplicació quan ha estat possible distingir el grau de participació de cada subjecte en la producció del dany (qüestió diferent a l'establiment de les quotes de participació en un règim de solidaritat). L'obligació, llavors, és parciària. La regla de parciarietat així expressada està consolidada tant a nivell legal com jurisprudencial i es relaciona directament amb la causalitat i el fonament de la responsabilitat: cadascú respon dels danys que ha causat, però únicament dels que ell ha causat.

La solidaritat la trobem expressament establerta en els art. 33.5 Llei 1/1970, de 4 d'abril, de caça i 17.2 Llei 38/1999, de 5 de novembre, d'ordenació de l'edificació, entre d'altres. El denominador comú de totes aquestes normes és la impossibilitat d'individualització de la persona causant dels danys.

Reconèixer l'obligació com a parciària és, en el fons, distingir diversos cursos causals i poder imputar cadascun d'ells a una persona. Exemple d'aquest tractament el trobem en la **STS, 1a., de 16 d'abril de 2003**, en què es distingí entre els danys imputables a l'organitzador d'una festa popular de bous i els danys dels quals hagué de respondre un hospital per la prestació defectuosa d'assistència sanitària; i en la **STS, 1a., de 24 de maig de 2004**, en relació amb la responsabilitat derivada de l'enderrocament d'un edifici, tampoc no fou procedent la declaració de solidaritat impròpia perquè el Tribunal quantificà la proporció en què cadascun dels demandats contribuí a la producció del dany.

4. Procediments de reparació

L'obligació de reparar neix del mateix fet que causa el dany. Per tant, no necessita una sentència que l'estableixi, la qual cosa comporta que, a banda del procediment judicial, també pot ser reconeguda de manera extrajudicial.

4.1. Judicial

Si es pretén la reparació del dany per la via judicial, caldrà atendre la distribució jurisdiccional i territorial per a identificar quina jurisdicció ha de conèixer del cas i, en concret, el tribunal de quina demarcació ha de conèixer del cas.

Així mateix, identificada la jurisdicció serà la seva llei de procediment la que determinarà el tipus de procediment a seguir.

4.1.1. Legitimació activa

El legitimat actiu habitualment coincideix amb la persona que ha sofert el dany. Tot i així, el concepte de legitimació activa és més ampli que el de víctima per efecte de la representació, sigui legal, voluntària o orgànica. En aquests casos, el representant actua en nom aliè, si bé també pot actuar en nom propi, si es considera també víctima del dany. Tot i així, en aquest darrer cas cal advertir que el dany que es vol indemnitzar així com els fonaments de la pretensió són diferents.

En aquest sentit, el concepte de víctima no es troba necessàriament vinculat ni amb el de capacitat jurídica ni amb l'exigència de personalitat ni amb la capacitat d'obrar. La víctima només cal que tingui capacitat per a ser part, qüestió a la qual l'art. 6 Llei 1/2000, de 7 de gener, d'enjudiciament civil (en endavant, LEC) dóna resposta en establir el llistat dels que gaudeixen d'aquesta capacitat; en canvi, per a comparèixer en judici sí que cal gaudir plenament de l'exercici dels drets i, si no es fa, s'ha de cridar la persona que legítimament deté (o detindria) la representació (art. 7 LEC).

Efectivament, l'art. 6 LEC fa una relació de qui pot ser part en un procediment, la que inclou tant persones com ens sense personalitat. En concret, poden ser-ho les persones físiques i les jurídiques, però també el concebut no nascut, les masses patrimonials o els patrimonis separats, les entitats sense personalitat jurídica a les quals la llei reconeix capacitat per a ser part, grups de consumidors i usuaris, entitats reconegudes per a l'exercici de l'acció de cessació en defensa d'interessos col·lectius i difusos dels consumidors i usuaris i el ministeri fiscal.

Així mateix, tampoc no es produeix la coincidència entre víctima i legitimat actiu quan s'ha transmès l'acció (per negoci *inter vivos* o *mortis causa*) o quan s'ha produït la successió processal per efecte de la transmissió *inter vivos* o *mortis causa* de l'objecte litigiós (art. 16 i 17 LEC, respectivament). Així, per exemple, vegeu la **STS, 1a., de 13 de setembre de 2012**, que resol un cas en el qual un menor d'edat havia quedat en estat vegetatiu com a conseqüència d'un accident de circulació i va morir nou mesos després per una insuficiència respiratòria. Els seus pares, com a hereus del menor, van reclamar a la companyia d'assegurances del vehicle causant de l'accident la indemnització per lesions permanents que li hauria correspost rebre al menor.

Cal tenir present que no totes les accions són transmissibles. En concret, la relacionada amb l'exigència de danys morals no ho és per la consideració d'obligació personalíssima que la caracteritza. En aquest sentit, és tècnicament criticable la **STS, 1a., de 28 de desembre de 1998**. En el cas, una dona contagiada pel VIH en un hospital pretengué la reparació dels danys morals soferts derivats d'aquell contagi. En el transcurs del procediment, la dona morí i la succeí processalment el seu marit, a qui se li acabà reconeixent una indemnització "por los daños morales que supone la noticia que [la inicialmente actora] había sido infectada por el virus de HIV".

No obstant l'anterior, en l'àmbit dels accidents de circulació l'art. 7 LRCSCVM reconeix al perjudicat o als seus hereus acció directa contra l'assegurador per l'import dels danys patits en la seva persona i en els seus béns, sense excloure cap partida indemnitzadora (vegeu la **SAP Barcelona, Civil, Secc. 14a., de 6 de juny de 2001**):

"Aunque el daño moral derivado del fallecimiento de una persona en un supuesto de actuación ilícita indemnizable no se incorpora al patrimonio del difunto al nacer precisamente cuando su personalidad se extingue, (...) ese supuesto no es equiparable al de las lesiones sufridas, ya definidas en vida del causante y de las cuales deriva un derecho de crédito de contenido patrimonial contra el causante del daño desde el momento en que éste se causó, que sí puede heredarse (S.T.S. de 25 de Marzo de 1988); c) En ciertos casos la ley permite en supuestos de daño moral único la transmisibilidad de acción para hacerlo valer a los herederos del ofendido (v gr la Ley O. 1/82); d) El art. 6 de la L.R.C. y S.C.V.M. [avui, art. 7] (de igual forma el art. 76 de la Ley de Contrato de Seguro) confiere acción para exigir la indemnización procedente en los casos de daños y perjuicios derivados de accidentes de circulación tanto a los perjudicados como a sus herederos y ello respecto de los daños sufridos en su persona como en sus bienes y de igual forma lo previene el art. 9; e) En el sistema de valoración legal de los daños personales instaurado por la Ley 30/95 las indemnizaciones previstas en su anexo comprenden tanto el perjuicio económico directo como los daños morales sin que sea dable entonces distinguir qué parte corresponde a uno u otro, máxime dada la exigua valoración económica que a la fecha del accidente que nos ocupa, se establecía para las incapacidades temporales".

En contra del caràcter transmissible de la indemnització per lesions permanents causades en accidents de circulació, vegeu la **SAP Tarragona, Civil, de 26 de març de 2004**, que afirma que les lesions permanents consistents en un perjudici estètic i material d'osteosíntesi en un peu són de caràcter personalíssim i el seu import no es pot considerar integrat en l'herència.

La qüestió de la transmissibilitat de la indemnització per dany moral també s'ha plantejat en l'àmbit de la infracció del consentiment informat, perquè algunes sentències han reconegut indemnitzacions per dany moral en casos de mort del pacient, sense considerar el fet que qui sol·licitava i rebia la indemnització era un familiar del pacient i no aquest. Vegeu, per exemple, les **SSTS, 3a., de 26 de març de 2012 i de 4 de juny de 2013**. Certament, hi ha inconvenients per a afirmar la legitimitat dels familiars com a perjudicats per dret propi o com a hereus de la víctima. En el primer supòsit, perquè en els casos resolts el dany l'experimenta el mateix pacient com a titular principal del dret a la informació (art. 5 Llei 41/2002, de 14 de novembre, bàsica reguladora de l'autonomia del pacient i de drets i obligacions en matèria d'informació i

documentació clínica –en endavant, L 41/2002–). En el segon cas, perquè és discutible que la indemnització deguda al pacient s'hagi integrat en el patrimoni hereditari perquè el crèdit neix amb la mort mateixa, i no abans –així ho defensa Clara I. Asúa González (2008, p. 109)–. No obstant això, ambdós arguments no són concloents, perquè segons l'art. 5 L 41/2002 els familiars del pacient també tenen dret a ser informat si el pacient ho autoritza expressament o tàcitament. A més, el segon argument perd pes si es considera, com ho fa una línia jurisprudencial, que el dany moral derivat de la desinformació és independent del dany corporal o a la salut que finalment pateix el pacient com a conseqüència del tractament mèdic.

Finalment, en relació amb la indemnització per causa de mort, la jurisprudència és pacífica en reconèixer com a legitimades, per dret propi, les persones que han resultat perjudicades per la mort donades les relacions afectives i/o econòmiques. S'afirma, així mateix, que la mort no genera una pretensió que la víctima (el difunt) pugui transmetre. Afirmar la **STS, 1a., de 19 de juny de 2003**:

"Es doctrina jurisprudencial constante de esta Sala que están legitimadas para reclamar indemnización por causa de muerte, «iure proprio», las personas, herederos o no de la víctima, que han resultado personalmente perjudicadas por su muerte, en cuanto dependían económicamente del fallecido o mantenían lazos afectivos con él; negándose mayoritariamente que la pérdida en sí del bien «vida» sea un daño sufrido por la víctima que haga nacer en su cabeza una pretensión resarcitoria transmisibile «mortis causa» a sus herederos y ejercitable por éstos en su condición de tales «iure hereditatis»."

4.1.2. Legitimació passiva

La persona legitimada passivament per a respondre del dany sol coincidir amb aquella que el causà, però aquesta no és una afirmació que esgoti tots els supòsits, ja que per efecte de les regles de responsabilitat per fet aliè, algú altre, diferent del causant del dany, ha de respondre per aquell dany causat.

Vegeu també

Sobre la responsabilitat per fet aliè, el mòdul "La responsabilitat per fet aliè".

Algunes especialitats que presenta la legitimació passiva es donen en relació amb els supòsits següents:

- **Ens sense personalitat jurídica.** Si bé habitualment el legitimat passiu gaudeix de personalitat jurídica, hi ha casos en què això no és així, si bé aquesta manca de personalitat no és obstacle perquè hagi de respondre. Així s'esdevé, entre d'altres, en els supòsits de les comunitats de béns, de les comunitats de propietaris en el règim de propietat horitzontal (per exemple, **STS, 1a., de 25 d'octubre de 2001**, on una comunitat respongué pels danys derivats de la caiguda de l'ascensor de la finca) i de l'herència jacent (que té capacitat per a ser demandada, segons disposa l'art. 6.1.4 LEC).
- **Mort del causant del dany.** La mort de la persona provoca, en l'ordre personal, l'extinció de la capacitat jurídica i en l'ordre patrimonial, l'obertura de la seva successió. Això implica, d'una banda, que la mort de la persona que causà el dany extingeix la seva capacitat processal per a ser demanda-

da; d'una altra, que l'obligació d'indemnitzar forma part del conjunt de drets i deures que s'integren en l'herència i, en aquest sentit, es transmet a aquell que l'accepti (amb els límits derivats de l'acceptació a benefici d'inventari: art. 1023 CC i art. 461-20 Codi civil de Catalunya).

Segons l'art. 115 LECr,

"La acción penal se extingue por la muerte del culpable; en este caso subsiste la civil contra sus herederos y causahabientes, que sólo podrá ejercitarse ante la jurisdicción civil y por la vía de lo civil".

- **Persones jurídiques.** La persona jurídica gaudeix de personalitat pròpia i diferent de la de les persones, físiques i jurídiques, que la integren. Per aquest motiu, la pretensió de responsabilitat civil s'ha de dirigir contra la persona jurídica i, si s'obté condemna, serà el patrimoni d'aquest el que serà agredit, no pas el dels socis. Tot i així, quan s'ha realitzat un ús fraudulent de la personalitat jurídica els tribunals han elaborat la teoria de l'aixecament del vel a fi de fer respondre les persones que es trobaven darrere d'aquell ús fraudulent (recentment sobre aquesta teoria, **STS, 1a., de 28 de gener de 2005**).

L'extinció de la persona jurídica per alguna de les institucions de reestructuració societària (fusió, escissió total) comporta la transmissió de les obligacions i, entre aquestes, la de responsabilitat civil.

- **Transmissió de l'obligació.** L'obligació de reparar és transmissible, sia per negoci *inter vivos* o *mortis causa*. De fet, el tractament dels dos apartats anteriors relatius a la mort del causant del dany i a l'extinció de la persona jurídica per reestructuració societària així ho indiquen. A aquests supòsits cal afegir el de transferències de competències entre l'Estat i les comunitats autònomes, el tractament jurisprudencial del qual de vegades ha estat confús.

En alguna ocasió, la transferència de competències ha estat al·legada pel titular de la competència en el moment de la presentació de la reclamació o demanda a fi d'exonerar-se per manca de legitimació passiva, en afirmar que ell no ha causat el dany. Aquesta argumentació ha estat rebutjada pels tribunals, els quals han establert que les eventuais responsabilitats en les quals hagi incorregut l'Administració estatal són transferides a l'autonòmica qui, per tant, haurà de suportar la condició de legitimat passiu. En aquest sentit, per exemple, **STS, 3a., de 10 de febrer de 2001**.

Responsabilitat dels hereus

STS, 2a., de 31 d'octubre de 2002: Declara la responsabilitat civil subsidiària dels hereus d'un empresari per delictes comesos per un dels treballadors d'aquest.

STS, 1a., de 7 de maig de 2014: S'estableix la responsabilitat dels hereus d'un metge per danys que aquest causà.

4.1.3. Prescripció de l'acció

L'acció per a exigir la responsabilitat civil s'ha d'exercitar en el termini previst legalment, la qual cosa planteja l'estudi de dos aspectes: quin és el termini de prescripció aplicable i a partir de quin moment comença aquest a transcórrer.

1) El termini

La determinació del termini concret de prescripció, en ser una data concreta i determinada per la legislació, no presenta especials problemes d'identificació. Els problemes, però, sorgeixen quan cal fer una qualificació dels fets i de la relació jurídica per a esbrinar la legislació aplicable, quan les diverses que poden ser-ho estableixen terminis diferents. Això és el que s'esdevé, per exemple, en relació amb la problemàtica que origina l'aplicació de la teoria de la unitat de culpa civil.

En dret espanyol, en general, els terminis de prescripció en matèria de responsabilitat extracontractual són molt breus. En concret, els articles 1968.2 del Codi civil, 67.1 L 39/2015 i 59 de l'Estatut dels treballadors estableixen el termini d'un any.

Alguna legislació sectorial ha corregit en certa mesura les crítiques a aquella brevetat esmentada: així, l'article 143.1 TR LGDCU, en relació amb els danys causats per productes defectuosos, el situa en tres anys; l'art. 9.5 LO 1/1982, sobre protecció civil de l'honor, la intimitat personal i familiar, i la pròpia imatge, en quatre anys; i en matèria de propietat industrial i intel·lectual, el termini és el de cinc anys (art. 140.3 LPI, 78.1 LP, 45 LM).

Quant al termini per a exercir l'acció de responsabilitat civil *ex delicto*, atès que no en té un d'específic, per efecte de l'article 1964 del Codi civil, és el de cinc anys (tant si es tracta de delictes comesos per majors d'edat com per menors no imputables [sobre aquest darrer cas, vegeu la STS, 1a., 14 de gener de 2009, que ha canviat el criteri jurisprudencial fins ara vigent]). Aquesta és la tendència marcada per la darrera jurisprudència de la Sala Segona del Tribunal Suprem, tot i que la doctrina considera que el termini que hauria de ser d'aplicació és l'annual, en ser la responsabilitat civil derivada de delicte un supòsit més de responsabilitat civil.

Aquest termini de cinc anys va ser establert l'any 2015; fins llavors, el termini vigent era el de quinze anys, el qual havia estat molt criticat per la seva extensió.

L'existència d'un termini de tres anys en l'art. 121-21 CCCat planteja la qüestió de quin termini resulta aplicable quan l'acció de danys es basa en normativa estatal especial que preveu un termini de prescripció diferent. La **STS, 1a., de 6 de setembre de 2013**, resol aquesta qüestió i estableix quina és la doctrina del TS en relació amb l'acció directa prevista per l'art. 7 TR LRCSCVM, que preveu

Nota

Cal advertir que la prescripció afecta l'exercici judicial, no provoca l'extinció de l'obligació. Per aquest motiu, el pagament d'una obligació l'acció de la qual ha prescrit és un pagament degut i correcte.

A Catalunya

L'art. 121-21.d) Codi civil de Catalunya estableix el termini de tres anys per a les previsions de responsabilitat extracontractual.

un termini de prescripció d'un any. En el cas, el vehicle causant de l'accident no estava assegurat, fet que justificava que l'acció directa es dirigís contra el Consorci de Compensació d'Assegurances (art. 11 TR LRCSCVM). Segons el Tribunal Suprem:

"En el presente caso no se trata de una simple acción derivada de culpa extracontractual en virtud de la cual el que ha sufrido un daño se dirige contra aquél que se lo produjo para reclamarle la indemnización oportuna. Por el contrario el ejercicio de la acción contra el Consorcio de Compensación de Seguros nace precisamente de un derecho de carácter extraordinario que no confiere al perjudicado la legislación civil catalana sino el artículo 11.1.b) de la Ley sobre Responsabilidad Civil y Seguro en la Circulación de Vehículos a Motor y el 11.3 del Texto Refundido del Estatuto Legal del Consorcio de Compensación de Seguros, aprobado por el Real Decreto Legislativo 7/2004, de 29 de octubre, normas de las que deriva la obligación de dicho organismo de indemnizar cuando el daño haya sido causado por vehículo no asegurado.

De ahí que, nacida de la ley la obligación del Consorcio de Compensación de Seguros, ha de entenderse aplicable el plazo de prescripción que la propia ley establece (...). Así lo establece el artículo 1090 del Código Civil cuando dice que las obligaciones derivadas de la ley «se regirán por los preceptos de la ley que las hubiere establecido».

La propia Disposición Final Primera de dicha ley refiere que el Texto Refundido se dicta al amparo de lo establecido en el artículo 149.1.6ª de la Constitución Española, según el cual el Estado tiene competencia exclusiva en materia de legislación mercantil, por lo que las normas de dicha ley rigen directamente en todo su territorio, sin que pueda operar en este caso el principio de territorialidad para reclamar la aplicación de la norma catalana."

Qüestió diferent del termini de prescripció de l'acció és el termini total o màxim en el qual una acció es pot interposar. Així, textos legislatius moderns estableixen un límit màxim de responsabilitat, dintre del qual s'ha d'haver produir el dany, per tal que es pugui interposar una acció de responsabilitat.

Així, per exemple, en l'àmbit de la responsabilitat per productes defectuosos, hi ha un límit temporal de deu anys, a comptar des del moment que es posa en circulació el producte causant del dany, dintre dels quals s'ha de produir el dany i exercir l'acció, ja que, contràriament, es considerarà fora de termini perquè s'ha extingit aquesta acció (article 144 TR LGDCU). I en relació amb els danys derivats de l'activitat constructiva, l'art. 1591 CC estableix l'anomenada *garantia decenal*, fent al·lusió al termini de deu anys en el qual s'han de produir els danys. També en el Codi civil de Catalunya s'ha previst un termini d'extinció de responsabilitat (art. 121-24, que estableix el termini de trenta anys).

2) L'inici del còmput

Sabent ja quin és el termini de prescripció a aplicar, a continuació correspon demanar-se sobre el moment a partir del qual aquest comença a comptar. El tractament jurisprudencial d'aquest "moment *a quo*", que així es denomina, ha estat generalment favorable a la víctima de conformitat amb el criteri restrictiu d'interpretació que regeix la prescripció i ha constituït la resposta judicial a la brevetat de terminis existents.

Cal dir, no obstant això, que aquella manera d'actuar dels tribunals no ha estat mancada de fonament legislatiu. Efectivament, l'art. 1968.2 CC situa l'inici del còmput en el moment en què la víctima va conèixer l'abast del dany ("desde que lo supo el agraviado", diu l'article); i l'art. 67.1 L 39/2015 fa referència al moment de producció del fet o acte que motiva la indemnització o es manifesta el seu efecte lesiu, tret dels casos de danys de caràcter físic o psíquic a les persones, supòsit en el qual serà d'aplicació el moment de curació o de deter-

minació de l'abast de les seqüeles. Així mateix, aquesta manera de procedir és conforme a la finalitat del dret de danys: atès que aquest pretén la reparació del dany causat, sembla lògic que el termini de prescripció de l'acció no comenci a computar-se sinó a partir del moment en què es coneix l'abast d'aquell dany.

Així mateix, alguna legislació especial també ha previst moments específics a partir dels quals iniciar el còmput del termini, com ara l'article 143.1 RD-Leg. 1/2007, que estableix que el moment comptador és "desde la fecha en que el perjudicado sufrió el perjuicio, ya sea por defecto del producto o por el daño que dicho defecto le ocasionó, siempre que se conozca al responsable de dicho perjuicio". I, a Catalunya, l'art. 121-23 del Codi civil estableix que "El termini de prescripció s'inicia quan, nascuda i exercible la pretensió, la persona titular d'aquesta coneix o pot conèixer raonablement les circumstàncies que la fonamenten i la persona contra la qual es pot exercir".

El principal problema que a continuació es presenta és el de conèixer quan es té coneixement d'aquells danys. Sabem que en alguns casos el dany es materialitza immediatament (i amb tot el seu abast) en la realització del fet que genera responsabilitat, amb la qual cosa és possible que el moment de producció del dany marqui també el de l'inici del còmput. Això és el que sol passar en l'àmbit dels danys a béns patrimonials (tot i que podem trobar excepcions, com ara, els danys a recursos naturals). Però de vegades el dany es manifesta, o s'agreuja, amb posterioritat a la producció del fet. Les lesions corporals donen el correcte exemple de la problemàtica existent sobre aquest punt. La solució legal, segons l'art. 67.1 L 39/2015, és el moment de curació o de determinació de l'abast de les seqüeles; la solució jurisprudencial és similar.

En el pla jurisprudencial, la determinació d'aquell moment *a quo* quan es tracta de danys corporals s'ha concretat en diversos moments, alguns dels quals són fruit de l'ús de la categoria dels danys continuats comentada més amunt. Així, tot i que les dates de l'**alta mèdica definitiva** (que no de l'alta hospitalària; respecte d'això, vegeu STS, 3a., de 27 d'octubre de 2004) o del **diagnòstic definitiu** (no meres conjectures o derivat de proves no confirmades) quan es tracta de danys permanents o d'**estabilització de les seqüeles** (STS, 3a., de 6 d'abril de 2004) són els moments més utilitzats per la jurisprudència, no sempre són els que veritablement indiquen el coneixement de l'abast dels danys soferts. En aquest sentit, la STS, 4a., de 20 d'abril de 2004 el situa en la **declaració d'invalidesa** ("la acción exigiendo responsabilidad por los daños y perjuicios sufridos no puede iniciarse hasta que el beneficiario tiene un cabal conocimiento de las secuelas del accidente y de las mermas que tales secuelas producen, tanto en su capacidad de ganancia, como en su patrimonio biológico. Tal conocimiento no puede entenderse derivado del mero parte de alta médica, que expresará el parecer del facultativo que lo emite y cuya comprensión para la generalidad de los beneficiarios será de difícil entendimiento, dados los términos científicos que en tales documentos deben utilizarse. Es cuando se ha dictado la correspondiente resolución firme en proceso de invalidez cuando el beneficiario conoce cuáles van a ser las consecuencias que las secuelas le van a producir y cuáles los perjuicios que de ellas se van a derivar"; en el mateix sentit, STS, 1a., de 15 de setembre de 2001, en un cas en el qual la silicosis de l'actora fou causada al final dels seixanta, la malaltia es començà a manifestar al principi dels vuitanta però no fou diagnosticada fins al final dels vuitanta i la declaració d'incapacitat es resolgué al principi dels noranta). De manera semblant, la STS, 1a., de 9 de gener de 2013, situa el *dies a quo* en la data de la resolució judicial que exhaurí la via laboral i declarà la situació d'incapacitat de la víctima. Així mateix, el fet que la persona encara estigui sotmesa a tractament o que pateixi una malaltia o afecció poden superar aquells moments esmentats anteriorment i, apropant-se novament a la categoria dels danys continuats, considerar que el termini de prescripció encara no ha començat a transcórrer. Respecte d'això, vegeu la STS, 3a., de 20 de desembre de 2004: "En el caso, la Sala de instancia parte de una premisa que es falsa, cual es que los daños –causados por acto sanitario– están definitivamente consolidados cuando son **irreversibles**, por lo que el plazo para reclamar responsabilidad patrimonial empieza ya a correr. Dicha premisa es falsa porque irreversible quiere decir que no admite vuelta atrás, que no puede volver a un estado anterior; lo cual no impide que las cosas puedan ir a peor, que pueda evolucionar en sentido todavía más desfavorable".

Pel que fa a l'inici del còmput en la responsabilitat civil *ex delicto*, aquest comença amb el coneixement de la sentència o la notificació de la interlocutòria d'arxiu de les actuacions criminals (en aquest sentit, SSTS, 1a., de 3 de març de 1998, de 26 de setembre de 2002, de 12 de maig de 2004 i STC 298/2000, d'11 de desembre, 93/2004, de 24 de maig i 125/2004, de 19 de juliol).

Així mateix, per tal que el temps transcorregut compti per a la prescripció de l'acció cal que el reclamant conegui tots els elements necessaris que fonamenten la seva pretensió (en termes de l'art. 1969 CC: "El tiempo para la prescripción de toda clase de acciones [...] se contará desde el día en que pudieron ejercitarse"). La STS, 1a., de 20 de febrer de 2019, relativa a una reclamació per causa d'unes filtracions, considerà que la ignorància del causant del dany (si un particular o la comunitat de propietaris) impedia que s'iniciés el transcurs del termini de prescripció.

4.2. Extrajudicial

Com s'ha afirmat, a banda de la pretensió judicial, l'obligació de reparar pot ser declarada mitjançant l'ús d'altres mecanismes al marge del procediment judicial. Mecanismes que tenen diferent naturalesa i que fins i tot, de vegades, poden concórrer entre ells i/o amb la sentència que es pronuncia sobre la responsabilitat civil.

4.2.1. Transacció

La transacció és un contracte oneros pel qual les parts eviten la provocació d'un plet o posen fi a un de començat (vegeu sobre això l'art. 1809 CC i següents) i que pot tenir com a objecte la responsabilitat civil, fins i tot la derivada de delictes (art. 1813 CC). L'art. 19 LEC, així mateix, preveu la transacció judicial, que és aquella acordada per les parts en litigi i homologada pel tribunal que està coneixent del judici. La transacció també és possible quan es tracta de l'exigència de la responsabilitat patrimonial de l'Administració, com recull l'art. 86.5 L 39/2015, segons el qual: "En los casos de procedimientos de responsabilidad patrimonial, el acuerdo alcanzado entre las partes deberá fijar la cuantía y modo de indemnización de acuerdo con los criterios que para calcularla y abonarla establece el artículo 34 de la Ley de Régimen Jurídico del Sector Público".

En la transacció, com a contracte, són d'aplicació les regles generals d'obligacions i contractes sobre perfecció, eficàcia i ineficàcia (per exemple, per vicis del consentiment), compliment i responsabilitat.

La transacció evita el procediment judicial o li posa fi, podent-se executar a continuació l'acord (si la transacció és judicial, l'art. 517.2.3 LEC considera títol executiu la resolució judicial que aprova o homologa transaccions judicial o acords entre les parts en el procés).

4.2.2. Contracte d'assegurança

Si el dany està previst en un contracte d'assegurança i es materialitza en les condicions allà previstes, neix l'obligació de l'assegurador d'indemnitzar i/ o de realitzar les prestacions convingudes (art. 1 L 50/1980). El contracte d'assegurança, d'aquesta manera, pretén garantir que la reparació es realitzarà. Efectivament, mitjançant aquest contracte una persona (el prenedor) o bé transfereix a una altra (l'assegurador) els efectes patrimonials que es puguin derivar en el supòsit de ser declarada responsable (per mitjà del contracte d'assegurança de responsabilitat civil), o bé preveu específiques mesures reparadores en favor del beneficiari de l'assegurança per al cas que es materialitzi el risc concret (per mitjà dels contractes d'assegurança de vida, d'accidents, i de malaltia i assistència sanitària).

De l'assegurança se'n deriven beneficis tant per a la víctima com per al responsable: la víctima, perquè veu garantit el compliment de l'obligació de reparar en el sentit que no ha d'afrontar el risc de veure-la insatisfeta per insolvència del responsable; el responsable del dany, perquè pot gestionar millor, mitjançant el pagament de la prima, l'eventual responsabilitat en què incorri per la materialització dels riscos derivats de l'activitat que duu a terme. Així mateix, també s'ha vist en l'assegurança un mecanisme de distribució dels danys que reporta beneficis socials: el pagament d'una indemnització no es realitza exclusivament amb els diners del causant del dany sinó amb els del conjunt de subjectes assegurats en aquell sector. Finalment, l'assegurança també té importants efectes positius en la gestió de l'obligació d'assegurança, en fer-la més eficient i menys costosa que si s'hagués d'establir de forma judicial.

Per tot plegat, la responsabilitat civil i el contracte d'assegurança es complementen en aconseguir l'acompliment de la principal funció del dret de danys: la reparació del dany. I que això és així ho demostra no únicament el fet que els subjectes corregeixen de manera voluntària la seva aversió del risc mitjançant el contracte d'assegurança (supòsit d'assegurança **voluntària**), sinó també perquè és utilitzada pel legislador com a instrument de política de protecció quan l'exigeix o la promou en determinats sectors d'activitat (supòsit d'assegurança **obligatòria**).

Aquests sectors d'activitat en els quals s'exigeix l'assegurança obligatòria es caracteritzen pels riscos que comporten i, a la vegada, pels beneficis que generen. Exemples d'assegurances obligatòries els podem trobar, entre d'altres, en l'àmbit del sector de la circulació (art. 2 TR LRCSCVM), de l'energia nuclear (arts. 55-56 Llei 25/1964, de 29 d'abril, sobre energia nuclear) de les professions sanitàries (art. 43 de la Llei 44/2003, de 21 de novembre, d'ordenació de les professions sanitàries) o de les societats professionals (art. 11.3 de la Llei 2/2007, de 15 de març, de societats professionals). Així mateix, l'article 131 RD-Leg. 1/2007 preveu la possibilitat que el Govern estableixi un sistema d'assegurança obligatòria pels danys causats per productes o serveis defectuosos, que no ha estat establert. Per la seva banda, i en relació amb els danys al medi ambient, l'article 26.a de la Llei 26/2007, de 23 d'octubre, de responsabilitat mediambiental, preveu contractar una assegurança com un dels mitjans possibles per a fer front a la responsabilitat, la qual es complementa o alterna amb altres instruments (aval i reserva tècnica per a constituir un fons).

Dur a terme l'activitat sense la preceptiva assegurança constitueix una conducta de la qual es poden derivar sancions administratives, però no penals (la reforma del Codi Penal duta a terme per la LO 1/2015 derogà el fins llavors vigent art. 636, que sancionava la realització d'activitats sense les assegurances obligatòries; en el Preàmbul de la dita llei s'explica que "Se deriva a la vía administrativa la realización de actividades sin seguro obligatorio").

L'obligació de reparar és determinada per la delimitació del risc que han realitzat les parts en el contracte d'assegurança, així com per les clàusules limitatives de responsabilitat. En aquella identificació del risc, així mateix, se solen incloure acotacions geogràfiques i temporals, les quals són importants a efectes del càlcul de la prima.

Respecte de les limitacions geogràfiques, és interessant la **STS, 1a., de 2 de març de 2005**, que estimà el recurs interposat per l'asseguradora que havia estat condemnada a satisfer una indemnització per uns danys produïts en el Marroc perquè l'objecte assegurat consistia en "las responsabilidades derivadas de daños sobrevenidos en territorio español".

Les delimitacions temporals, per la seva banda, intenten donar resposta a si l'assegurança ha de cobrir danys manifestats durant la seva vigència, però que van ser causats amb anterioritat a la celebració del contracte, així com si hi ha l'obligació d'indemnitzar danys apareguts un cop expirat el contracte però deguts a un fet produït durant la seva vigència. Sobre la cobertura temporal de l'assegurança, vegeu **SSTS, 1a., de 20 i 26 de març de 2019**.

En relació amb l'acció directa de què gaudeixen el perjudicat o els seus hereus prevista en l'art. 76 L 50/1980, així com sobre l'abast de l'excepció de cobertura dels danys causats de forma dolosa (art. 19 L 50/1980), vegeu l'apartat 7 del mòdul "La responsabilitat per fet aliè".

4.2.3. Ajuts públics

En alguns casos en els quals els danys soferts no són indemnitzables o ho són difícilment (atesa la insolvència del causant o la naturalesa del fet generador del dany), els poders han establert mecanismes que, des del seu vessant social, atorguen a les víctimes una indemnització amb la qual es pretén reparar o, si més no, pal·liar, el dany sofert.

Exemples d'ajuts els podem trobar en les mesures establertes en ocasió dels contagis transfusional del virus d'immunodeficiència humana (Reial decret llei 9/1993, de 28 de maig), del virus de l'hepatitis C (disposició addicional 37a. de la Llei 3/2000, de 19 de maig, de pressupostos de la Generalitat de Catalunya; Llei 14/2002, de 5 de juny; Llei 10/2015, de 20 de març, del Principat d'Astúries i Llei 14/2016, de 26 d'octubre, de les Illes Balears), o dels danys causats pel principi actiu de la talidomida (Reial decret 1006/2010, de 5 d'agost, pel qual es regula el procediment de concessió d'ajudes a les persones afectades per la talidomida a Espanya durant el període 1960-1965 i Disposició addicional 56a. de la Llei 6/2018, de 3 de juliol, de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2018), dels danys soferts per actes terroristes (Llei 32/1999, de 8 d'octubre i Llei 29/2011, de 22 de setembre), per víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual (Llei 35/1995, d'11 de desembre), per víctimes de violència masclista (Decret 80/2015, de 26 de maig, de les indemnitzacions i ajuts per a dones víctimes de violència masclista que estableixen l'article 47 de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, i l'article 27 de la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere), per causes naturals (per exemple, Llei 2/2005, de 15 de març, dictada per a reparar els danys causats per incendis i inundacions produïts a Aragó, Catalunya, Andalusia, la Rioja, Navarra i la Comunitat Valenciana i Reial decret llei 2/2015, de 6 de març, pel qual s'adopten mesures urgents per a reparar els danys causats per les inundacions i altres efectes dels temporals de pluja, neu i vent esdevinguts en els mesos de gener, febrer i març de 2015) o dels danys derivats d'accidents derivats d'una conducta humana l'impacte social i econòmic dels quals provoca la intervenció dels poders públics (per exemple, Reial decret llei 4/2003, de 20 de juny, RDL 4/2004, de 2 de juliol i Reial decret 276/2005, d'11 de març, en relació amb els danys causats pel vaixell *Prestige*).

Per la seva banda, l'article 131 RD-Leg. 1/2007 preveu la possibilitat que el Govern constitueixi un fons de garantia que cobreixi, totalment o parcialment, els danys consistents en mort, intoxicació i lesions personals, possibilitat de la qual no se n'ha fet ús encara.

L'estructura d'aquests ajuts sol ser molt similar: en primer lloc, se sol incidir en la finalitat social de la seva aprovació, la qual pretén donar una resposta més eficaç que la que podria donar el sistema de responsabilitat civil, si és que hi ha una pretensió de responsabilitat; en segon lloc, se sol exigir la renúncia del beneficiari a una acció de danys contra l'Administració per raó del fet que justifica l'ajut i es declara la incompatibilitat de l'ajut amb l'obligació nascuda de responsabilitat civil; finalment, en alguns casos, es preveu la cessió obligatòria o la subrogació de l'Estat en les accions que pugui tenir la víctima contra el causant del dany per a així poder-li exigir el pagament de les quanties abonades en concepte d'ajut.

5. Relació entre diverses fonts indemnitzatòries

Donada l'existència de les diverses fonts indemnitzatòries que poden concórrer en la reparació del dany amb la també establerta per la responsabilitat civil, la qüestió que es planteja a continuació és la relativa a saber quina relació hi ha entre elles.

5.1. Concurrencia entre responsabilitat civil i contracte d'assegurança

En els supòsits en els quals s'estableix l'obligació d'indemnitzar d'un dany que, a la vegada, està previst en un contracte d'assegurança, cal atendre la naturalesa d'aquesta assegurança, ja que la L 50/1980 distingeix dos supòsits.

D'una banda, tractant-se d'una **assegurança contra danys** (assegurança d'incendis, de robatoris, de transports terrestres, de lucre cessant, de caució, de crèdit, de responsabilitat civil, o reassegurança, segons la tipologia establerta per la L 50/1980), l'obligació de reparar derivada de la responsabilitat civil queda absorbida per l'execució de la prestació deguda per l'asseguradora. És per aquest motiu que l'art. 43 L 50/1980 preveu la subrogació de l'asseguradora en les accions que la víctima pugui tenir contra el causant del dany, a fi de recuperar la quantitat pagada. Ara bé, si el dany causat fos superior al de la suma assegurada i pagada per l'asseguradora, la víctima es pot adreçar contra el causant del dany per a obtenir la reparació de la part encara no satisfeta. En cap cas, però, la víctima pot obtenir la reparació pecuniària del mateix dany per part de l'asseguradora i d'aquell que el causà. Vegi's, en aquest sentit, **STS, 1a., de 5 de juny de 2019**, en la qual es considerà que l'exercici de l'acció de responsabilitat patrimonial contra l'Administració, que conclougué amb el reconeixement d'una indemnització que no fou discutida, impossibilita el posterior exercici de l'acció directa contra l'asseguradora.

Si concorren diverses assegurances que cobreixen un mateix risc i tenint en compte la premissa establerta per l'art. 26 L 50/1980 segons la qual l'assegurança no pot ser causa d'enriquiment injust per a l'assegurat, es considera, en primer lloc, que si la suma assegurada supera notablement el valor de l'interès assegurat, l'assegurador només ha d'indemnitzar el dany efectivament causat (art. 31. 1 L 50/1980) i, en segon lloc, que si diverses assegurances cobreixen el mateix risc, les asseguradores contribuiran al pagament de la indemnització en proporció de la suma assegurada sense superar en cap cas la quantia del dany (art. 32.3 L 50/1980).

D'una altra banda, en l'**assegurança sobre les persones**, és a dir, aquella que comprèn els riscos que puguin afectar l'existència, integritat corporal o salut de l'assegurat (art. 80 L 50/1980; la Llei distingeix entre assegurança de vida, d'accidents, i de malaltia i d'assistència sanitària), poden concórrer la indemnització derivada de la responsabilitat civil i la prestació deguda pel contrac-

te d'assegurança. En aquest sentit, l'art. 82 L 50/1980 exclou la subrogació de l'asseguradora en els drets que l'assegurat tingui contra el tercer per raó del sinistre, a excepció de les despeses d'assistència sanitària.

5.2. Concurrència entre responsabilitat civil i ajuts i prestacions públiques

El legislador considera que els **ajuts públics** són incompatibles amb la percepció d'una quantia derivada de la responsabilitat civil del causant donada, precisament, la naturalesa social dels ajuts i per tal d'evitar l'enriquiment injust del beneficiari.

Per aquest motiu, declara expressament la incompatibilitat en aquells casos en els quals hi ha una sentència condemnatòria (arts. 9.1 L 32/1999 [actes terroristes], 5.1 L 35/1995 [delictes violents i contra la llibertat sexual], 3.3 RDL 9/1993 [VIH] i 3.7 L 14/2002 [VHC]).

Tot i així, en alguna ocasió el Tribunal Suprem ha sostingut la compatibilitat entre ambdues fonts. En concret, en les **STS, 1a., d'11 i de 26 de febrer de 1998** afirmà la compatibilitat entre la responsabilitat civil i els ajuts establerts pel RDL 9/1993.

Així mateix, per a evitar que la víctima sol·liciti primer l'ajut i després reclami la indemnització, preveu o bé la renúncia a l'exercici d'accions de responsabilitat (arts. 3.2 RDL 9/1993, 3.5 L 14/2002 i 5 i 6.2.b RDL 4/2003 [*Prestige*]), o bé exigeix la cessió o estableix la subrogació de l'Estat en els drets que tingui la víctima contra el causant del dany per a exigir als responsables les quanties satisfetes (arts. 8 L 32/1999, 13 L 35/1995 i 5 RDL 4/2003).

Respecte de la relació entre les **prestacions de la Seguretat Social** i la responsabilitat civil derivada d'accident de treball, una primera jurisprudència de la Sala 1a. del Tribunal Suprem admetia la seva independència i permetia acumular les diverses fonts indemnitzadores, però l'última posició defensada per la Sala 1a. coincideix amb la que tradicionalment havia sostingut la Sala Quarta i segons la qual s'han de relacionar de tal manera que cal deduir de la partida indemnitzatòria la quantia rebuda per la víctima com a prestació social.

Així, la **STS, 4a., de 20 d'abril de 2004** afirmà respecte d'això el següent:

"[...] del importe total de los daños han de deducirse las cantidades que por prestaciones de la Seguridad Social haya podido percibir el beneficiario."

En el mateix sentit, la **STS, 1a., de 24 de juliol de 2008**, estableix:

"1ª. Pueden existir acciones diferentes para alcanzar la total compensación del daño ocasionado por un accidente de trabajo; la compatibilidad no queda excluida cuando mediante las prestaciones de la Seguridad Social no se alcanza la completa reparación del daño causado.

2ª. No obstante, no debe existir una independencia absoluta de lo percibido en concepto de indemnizaciones por las contingencias aseguradas y por las de responsabilidad civil complementaria; estas últimas deben completar lo ya percibido, para evitar la «sobreindemnización», esto es, el enriquecimiento injusto; (...)".

A més, la jurisprudència de la Sala Quarta del Tribunal Suprem en matèria d'accidents laborals ha establert que les prestacions de la Seguretat Social només resten la partida de lucre cessant de la indemnització per responsabilitat civil (STS, 4a., de 14 de juliol de 2009), perquè la deducció s'ha de fer entre conceptes homogenis (STS, 4a., de 17 de juliol de 2007).

5.3. Concurrencia entre contracte d'assegurança i ajuts i prestacions públiques

No és aquest un punt respecte del qual el legislador hagi tingut especial cura en el seu tractament que, en general, ha omès. Tot i així, de l'escassa regulació existent es pot considerar com a denominador comú la incompatibilitat entre fonts indemnitzatòries privades (assegurança) i públiques (ajut i prestacions), però no pas entre les públiques (ajuts i prestacions).

En aquest sentit, molt clarament, arts. 5.2 i 5.3 L 35/1995. Per la seva banda, l'arts. 7.2 L 32/1999 estableix que es concediran ajudes per a tractaments mèdics en la mesura que no estiguin coberts per altres sistemes d'assegurament.

Resum

Aquest mòdul ha tractat de l'element del dany en la responsabilitat civil i de la seva reparació. Per a fer-ho, s'ha procedit a l'anàlisi de cinc grans qüestions:

En primer lloc, s'ha acotat el concepte de dany utilitzat en l'ordenament espanyol i concretat en un detriment que pot ser rescabalat (concepte de dany indemnitzable). Així mateix, s'han aportat exemples de danys que no queden coberts pel dret de danys.

En segon lloc, s'ha realitzat una tipologia dels danys i s'han presentat les conseqüències jurídiques derivades d'aquella classificació (per exemple, en relació a la valoració o a la prescripció). En concret, s'ha distingit entre danys patrimonials i no-patrimonials i entre danys permanents i continuats.

En tercer lloc, i tenint present el principi de reparació íntegra vigent en l'ordenament, s'ha estudiat la reparació del dany, la qual cosa implica conèixer els diversos mecanismes que permeten fer-ho així com els mètodes de valoració.

En quart lloc, s'ha fet referència als diversos procediments de reparació d'un dany: el judicial i l'extrajudicial. En el procediment judicial mereixen ser destacades les especialitats que el dret de danys presenta en relació a la legitimació activa (especialment en supòsits de mort de la víctima), a la legitimació passiva i a la prescripció de l'acció (on destaca l'anàlisi de la determinació del moment a partir del qual computa el termini). Com a procediments extrajudicials de reparació hem considerat la transacció, el contracte d'assegurança i els ajuts públics.

Finalment, en cinquè lloc, ens hem detingut en veure quina relació existeix entre les diverses fonts indemnitzatòries que poden concórrer quan algú pateix un dany, qüestió aquesta que, tot i la importància que té, no ha estat objecte de l'atenció deguda que mereix per part de la legislació, de la jurisprudència i de la doctrina.

Exercicis d'autoavaluació

1. La STS, 1a., de 29 d'abril de 2004, estimà la demanda de la vídua d'un treballador que va morir sepultat com a conseqüència d'un despreniment de terra en una rasa. Identifiqueu i expliqueu les característiques sobre l'obligació de reparar el dany expressades en el següent extracte del Tribunal Suprem:

"[...] [L]a deuda nacida de la responsabilidad extracontractual [...] no es una deuda de suma, sino resarcitoria o compensatoria del daño experimentado, que trata de colocar al dañado en la misma situación que tenía antes de ocurrir el hecho lesivo, o, si no es posible, compensarle por esta imposibilidad. La sentencia que concreta o establece en dinero aquel resarcimiento o compensación nada añade ni quita a la naturaleza intrínseca de la deuda, es un puro instrumento para su materialización, por lo que la cantidad a que condena al responsable debe considerarse que forma parte de su patrimonio desde la causación del daño. Así las cosas, los intereses dejados de percibir son suyos, como frutos civiles de dinero de su propiedad, además de que en la actualidad su nominal, que es alto, incorpora el daño de la pérdida de valor de la moneda. Ni los frutos civiles son del deudor ni el acreedor lesionado tiene que sufrir el daño de la devaluación monetaria; no se lograría así el íntegro resarcimiento o compensación del dañado."

2. En la STS, 1a., de 26 de març de 2004, en què es discutia la responsabilitat del demandat per la mort per electrocució d'un nen de vuit anys que entrà en les instal·lacions d'aquell i pujà a una de les seves grues, s'afirma el següent:

"Esta Sala, partiendo de los hechos probados, estima que no hay nexo causal entre la conducta del niño y el daño causado (en él mismo). Tal conducta es la natural y correcta en un niño de corta edad, que juega con lo que encuentra, se sube a lo que ve y obedece a su corto raciocinio."

D'altra banda, la STS, 1a., de 24 de juliol de 2002, resol un cas en què una menor de vuit anys d'edat va ser atropellada per un tren després d'haver traspassat el pas a nivell, malgrat que la barrera estava baixada, i van resultar seqüeles permanents per a la menor. El Tribunal Suprem afirmà en aquest cas el següent:

"[E]n consonancia con doctrina jurisprudencial emanada de sentencias de esta Sala, es preciso determinar que la responsabilidad por riesgo, si así se pudiera estimar por la existencia de un paso a nivel reglamentario desaparece cuando el resultado lesivo se hubiera producido por descuido, yerro, omisión o falta de diligencia suficiente de la víctima [...]."

a) Analitzeu el tractament que fan ambdós tribunals de la intervenció de la víctima en la producció de l'accident.

b) Qui deté la legitimació activa en el segon cas? Quins danys poden ser objecte de reclamació?

3. Quin seria el procediment més adient per a fer efectiva la indemnització de danys i perjudicis en el següent supòsit de fet?: pèrdua de mercaderies durant el seu transport com a conseqüència que es va obrir la porta de darrere del vehicle per un defecte mecànic. L'empresa propietària de les mercaderies havia contractat una assegurança de danys i l'empresa transportista, una de responsabilitat civil.

4. El treballador d'una fusteria va perdre la visió d'un ull com a conseqüència de l'impacte d'una estella que va saltar en tallar una fusta. Totes les ulleres de què disposava l'empresa eren utilitzades en el moment de l'accident. La Seguretat Social va reconèixer a la víctima una situació d'invalidesa permanent absoluta amb dret a percebre la corresponent pensió. Pot el treballador interposar una acció de danys contra l'empresari sol·licitant una indemnització pels danys i perjudicis soferts? En aquest cas, quina seria la quantitat a la qual tindria dret?

5. La SAP, A Corunya, Sala Civil, 21 de setembre de 1998, resolgué un cas de danys molt greus en l'immoble de l'actor, com a conseqüència de les explosions realitzades en un terreny proper per part d'una constructora. Quins són els danys indemnitzables i quina la seva forma de reparació? Respon la pregunta tenint en compte el següent pronunciament del Tribunal.

"[A]quella parte planteja, subsidiàriament a les seves pretensions absolutorias, una modalitat de resarcir els danys causats, en particular a través del pagament d'una indemnització, el que sembla raonable, en el context de certes modulacions, tota vegada que són innegables les dificultats que en el present supòsit hauria la reparació «in natura», tant per la imprescindible col·laboració del litigant el seu domicili se veia provisionalment invadit per encarregats de la part adversa i reacia a efectuar les obres com per la pluralitat d'entitats obligades, una de les quals cap relació directa guarda amb el sector de la construcció, de manera que, en definitiva, s'establirà, com a alternativa a la reposició «in natura», fins plantejada en el «suplicó», el pagament per la part condemnada del cost de les reparacions."

Solucionari

1. De l'extracte de la sentència deriven les característiques bàsiques de l'obligació de reparar el dany causat que s'exposen a continuació. La idea central del paràgraf té a veure amb la finalitat de l'obligació de reparar el dany que sorgeix de la responsabilitat extracontractual, que no és altra que la de compensar, rescabalar la víctima d'aquells danys que el jutge, a partir de la prova practicada, ha considerat mereixedors de la protecció del dret, és a dir, els danys indemnitzables. I aquesta compensació ha de permetre la reparació íntegra del dany a fi de situar la víctima en la mateixa situació que es trobava amb anterioritat a l'accident o, si més no, en tractar-se de danys morals derivats de la mort d'un familiar, li comportarà, almenys, un benefici o ajuda econòmica. De la finalitat i abast de l'obligació de reparar el dany, quan aquesta consisteix en una indemnització, deriven altres característiques, com que es tracta d'un deute de valor i no de suma, en el sentit que la quantitat a pagar ha de ser sensible a la devaluació monetària, és a dir, a la pèrdua de valor adquisitiu que experimenta una determinada quantitat de diner durant el temps que transcorre des del naixement de l'obligació fins al compliment d'aquesta, és a dir, fins al pagament. D'aquí neix l'obligació del deutor de pagar els interessos legals –fruits civils– de la quantitat en què consisteix la indemnització i als quals té dret la víctima –la vídua del treballador– des del moment en què va néixer l'obligació de reparar el dany, és a dir, des del moment de la producció d'aquest. D'aquí es dedueix una altra característica: la sentència judicial on es declara la responsabilitat civil no és més que el títol executiu que permet fer efectiu el pagament d'una obligació que havia nascut en el moment de producció del dany.

2.

a) Tots dos casos resolen accidents en què la víctima, de vuit anys d'edat, va contribuir a la seva producció i la qüestió resideix a decidir com ha d'afectar aquest fet en l'atribució de responsabilitat al causant del dany. Al problema sobre si la qüestió s'ha de tractar en el marc de la causalitat (concurrència de causes) o en el marc de la negligència (concurrència o compensació de culpes) s'ha de sumar el de la minoria d'edat de la víctima. Els pronunciaments dels tribunals són oposats en donar resposta a ambdós problemes:

En la STS, 1a., de 26 de març de 2004, el Tribunal considera que no es poden aplicar les teories de la causalitat a l'actuació d'un menor de vuit anys i, per tant, l'actuació del demandat esdevé l'única causa dels danys; la STS, 1a., de 24 de juliol de 2002, en canvi, jutja l'actuació del menor en termes de negligència i, d'acord amb els fets del cas, la considera prou negligent per a anul·lar la responsabilitat per risc de Renfe. El pronunciament del Tribunal Suprem en la primera sentència no té cap fonament, ja que és innegable que la víctima va contribuir a la producció del dany. Una altra cosa, ben diferent, és que, tenint en compte l'edat del menor, el Tribunal consideri que la seva conducta no pot ser analitzada en termes de negligència i, per tant, resolgui que no és rellevant a efectes de la responsabilitat civil del demandat.

És cert que la jurisprudència ha utilitzat el concepte de la causalitat per a analitzar la intervenció de la víctima en la producció de l'accident però, al contrari que el Tribunal en la primera sentència, ho ha fet precisament per a moderar la responsabilitat del causant en els casos en què la conducta de la víctima, que indiscutiblement ha contribuït a la producció del dany, no pot ser jutjada en termes de negligència, perquè el tribunal considera que la seva edat o la seva capacitat fan impropï aquest judici. En paraules del mateix Tribunal Suprem en la sentència "tal conducta es la natural y correcta en un niño de corta edad, que juega con lo que encuentra, se sube a lo que ve y obedece a su corto raciocinio".

El pronunciament del Tribunal Suprem en la segona sentència és més coherent, atès que, en primer lloc, atribueix conseqüències jurídiques a l'actuació d'un menor de vuit anys. En efecte, encara que no hi ha una regla uniforme, la tendència de la jurisprudència del Tribunal Suprem és la de considerar rellevant a efectes de la responsabilitat civil del demandat la conducta del menor major de set anys. En segon lloc, perquè un cop afirmat que la conducta de la víctima pot ser jutjada en termes de negligència, el pas següent és aplicar la teoria de la concurrència de culpes: és indiscutible que l'actuació del menor va contribuir causalment a la producció de l'accident i, a partir d'aquí, el Tribunal ha de valorar el grau de culpa del menor a efectes de moderar la responsabilitat del demandat fins al punt d'exonerar-lo si la considera prou rellevant en la producció del dany.

b) Els pares, com a representants legals de la menor (art. 7.2 LEC, art. 236-17 CCCat i art. 154.2 CC), són els legitimats actius en el procediment civil. En aquest sentit, si bé el menor té capacitat per a ser part en el procediment civil (art. 6 LEC), no té capacitat processal per a comparèixer en judici, en tant que no té capacitat d'obrar plena (art. 7.1 LEC). D'acord amb els fets del cas, els pares podran actuar bé en nom de la menor, sol·licitant la reparació dels danys corporals i morals derivats de l'accident, o també en nom propi, si poden acreditar que de l'accident s'ha derivat un dany moral propi basat en el patiment i en els efectes que l'accident ha tingut en les relacions familiars.

3. El dany consisteix en la pèrdua de les mercaderies i tant l'empresa responsable del dany per incompliment negligent del contracte de transport, com l'empresa propietària, creditora de l'obligació de reparar el dany causat, havien assegurat aquest dany.

La materialització del dany assegurat dins dels límits de la pòlissa d'assegurança de dany origina l'obligació de l'assegurador de fer efectives les prestacions convingudes en la pòlissa (art. 1 L 50/1980). El contracte d'assegurança en aquest context permet garantir, a canvi del pagament d'una prima per part del prenedor, que en cas de producció del dany aquest serà reparat per l'asseguradora.

Un cop que l'asseguradora del creditor ha satisfet el pagament, aquesta té un dret de subrogació en les accions que la víctima pugui tenir contra el causant del dany a fi de recuperar la quantitat pagada (art. 43 L 50/1980).

D'acord amb els fets del cas, la víctima disposa de diverses opcions:

a) en primer lloc, disposa de l'acció de responsabilitat civil derivada de l'incompliment del contracte de transport (art. 1101 CC).

b) en segon lloc, disposa de l'acció directa contra la companyia que assegura la responsabilitat civil del causant del dany (art. 76 L 50/1980).

En aquest sentit, la companyia asseguradora que ha realitzat el pagament té dret a demandar tant l'empresa transportista com la seva companyia d'assegurances a fi de recuperar la quantitat satisfeta. D'aquesta quantitat en seran responsables solidaris els dos demandats, amb l'excepció de la companyia demandada, que ho serà fins al límit que estableixi la pòlissa.

Vegeu el cas similar resolt per la STS, 1a., de 25 d'abril de 2002.

4. El cas planteja la relació existent entre dos dels mecanismes de reparació de danys reconeguts pel dret de danys: d'una banda, la prestació pública de la Seguretat Social per raó de la incapacitat derivada de l'accident de treball; i de l'altra, la indemnització civil derivada de la responsabilitat civil de l'empresari. No és qüestió discutida que ambdues accions són compatibles; així ho reconeix la normativa laboral (per exemple, art. 127.3.1r. de la Llei general de la Seguretat Social). En canvi, sí que ho és si la víctima pot acumular el que ha obtingut de la Seguretat Social amb la quantia derivada de la responsabilitat civil o si ha de deduir el que ja ha obtingut de la quantia de la indemnització.

La resposta serà una o altra depenent de quin sigui l'ordre jurisdiccional que conegui del cas, el civil o el social (qüestió també discutida i analitzada en el mòdul "El dret de danys"). Així, mentre que l'ordre civil és favorable a l'acumulació; el social aplica majoritàriament la regla de la deducció. El fonament que hi ha darrere de la regla de la deducció és que afirmar la compatibilitat dels dos mecanismes de reparació no ha de conduir a una duplicitat d'indemnitzacions pel mateix dany. En aquest sentit, la prestació pública i la indemnització civil són maneres de resoldre la mateixa pretensió, encara que tinguin lloc davant vies jurisdiccionals o en procediments diversos i, per tant, han de ser considerades com a part d'un total indemnitzatori. En contra, l'ordre civil, de manera majoritària, argumenta que els dos mecanismes són compatibles i independents, en el sentit de ser autònoms a l'hora de fixar l'import de la indemnització.

Vegeu el cas similar resolt per la STS, 4a., de 17 de febrer de 1999.

5. Acreditats els requisits necessaris per a declarar la responsabilitat civil del causant de l'accident, els danys indemnitzables consistirien principalment en els danys materials causats a l'immoble. El dret de danys reconeix tres formes de reparació dels danys: la reparació *stricto sensu* o *in natura*, la restitució i la indemnització o reparació per equivalent. D'acord amb la naturalesa del dany en el cas, la reparació *in natura* seria la forma més adient, sempre que l'actor no escollís una altra en la demanda. En aquest sentit, el causant del dany o bé un tercer a càrrec d'aquest haurà de realitzar les tasques en l'immoble necessàries perquè el bé torni a l'estat anterior a patir el dany. L'actor, així mateix, podria al·legar la causació de despeses econòmiques com a conseqüència de no poder fer ús de l'immoble, així com d'un dany moral. En ambdós casos, la indemnització seria el mecanisme de reparació més adient. La valoració de les despeses econòmiques no plantejaria problemes atès el seu caràcter objectiu. Més problemàtica seria, en canvi, tant la prova del dany moral com la seva valoració, atès el seu caràcter subjectiu i l'absència d'un mercat d'aquests béns que serveixi com a referència.

El pronunciament del Tribunal mostra com l'elecció per la víctima d'una determinada manera de fer efectiva la reparació dels danys es pot veure limitada per les circumstàncies del cas. Així, la reparació *stricto sensu* o *in natura*, adient quan el dany afecta béns materials, no serà procedent quan sigui molt onerosa pels demandats o, en altres paraules, quan la reparació

es pugui portar a terme a un cost més baix mitjançant el pagament d'una indemnització pel valor dels béns materials afectats.

Abreviatures

CC Codi civil.

CCCat Codi civil de Catalunya.

CP Codi penal.

L 32/1999 Llei 32/1999, de 8 d'octubre, de solidaritat amb les víctimes del terrorisme.

L 35/1995 Llei 35/1995, d'11 de desembre, d'ajuda i assistència a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual.

L 39/2015 Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del Procediment Administratiu Comú de les Administracions Públiques.

L 40/2015 Llei 40/2015, d'1 doctubre, de Règim Jurídic del Sector Públic.

L 41/2002 Llei 41/2002, de 14 de novembre, bàsica reguladora de l'autonomia del pacient i de drets i obligacions en matèria d'informació i documentació clínica.

L 50/1980 Llei 50/1980, de 8 d'octubre, de contracte d'assegurança.

LEC Llei 1/2000, de 7 de gener, d'enjudiciament civil.

LECr Llei d'enjudiciament criminal - Reial decret de 14 de setembre de 1882.

LM Llei 17/2001, de 7 de desembre, de marques.

LO 1/1982 Llei orgànica 1/1982, de 5 de maig, de protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar, i a la pròpia imatge.

LP Llei 24/2015, de 24 de juliol, de Patents.

LPI Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la llei de propietat intel·lectual.

RDL 9/1993 Reial decret llei 9/1993, de 28 de maig, pel qual es concedeixen ajuts als afectats pel virus d'immunodeficiència humana (VIH) com a conseqüència d'actuacions realitzades en el sistema sanitari públic.

STC Sentència del Tribunal Constitucional.

STS Sentència del Tribunal Suprem.

STSJ Sentència del Tribunal Superior de Justícia.

TR LGDCU Reial decret legislatiu 1/2007, de 16 de novembre, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei general per a la defensa dels consumidors i usuaris i altres lleis complementàries.

TR LRCSCVM Reial decret legislatiu 8/2004, de 29 d'octubre, pel qual s'aprova el Text refós de la llei sobre responsabilitat civil i assegurança en la circulació de vehicles a motor.

Glossari

compensació de culpes *f* Mecanisme per a minorar la indemnització que considera la contribució de la negligència de la víctima en la producció del dany.

compensatio lucro cum damno *f* Mecanisme per a minorar la indemnització que dedueix del valor del dany sofert per la víctima els beneficis que aquesta obtingué de l'accident amb la finalitat d'evitar el seu enriquiment indegut.

concurrència de causes *f* Mecanisme per a minorar la indemnització que considera la contribució causal de l'actuació de la víctima en la producció del dany.

dany indemnitzable *m* Dany que dóna lloc al naixement de l'obligació de rescabament, en el sentit que concorren els altres requisits de la responsabilitat civil.

dany continuat *m* Classificació del dany dependent de la seva durada, d'origen jurisprudencial, que comprèn aquells danys que es manifesten al llarg del temps i no necessàriament de la mateixa manera. La teoria dels danys continuats és rellevant a l'efecte de determinar l'inici del termini de prescripció de l'acció, que es concreta quan hagi cessat la causa del dany, s'hagin manifestat plenament els danys o estabilitzat les seqüeles.

deure de mitigar el dany *m* Manifestació del principi de la bona fe (art. 7.1 CC), segons el qual no són indemnitzables els danys que la víctima ha sofert i que hauria pogut evitar adoptant mesures raonables.

deute de valor *m* Característica de l'obligació de reparar el dany, segons la qual la quantia en què consisteix la indemnització haurà de ser sensible a les fluctuacions monetàries que el diner hagi experimentat des del moment de la producció del dany fins al moment de la seva efectiva reparació.

mecanismes de reparació del dret de danys *m pl* Instruments jurídics que permeten a la víctima d'un dany obtenir el seu rescabament i que comprenen la responsabilitat civil, l'assegurança i els ajuts i les prestacions públiques.

mecanismes de reparació del sistema de responsabilitat civil *m pl* Instruments jurídics que permeten a la víctima fer efectiva l'obligació de reparar el dany patit i que comprenen la indemnització, la reparació i la restitució del bé.

sistema de danys atípics *m* Sistema que permet la reparació de tots els danys indemnitzables que hagin estat provats. El sistema espanyol és un sistema de danys atípics.

sistema de danys típics *m* Sistema que només considera indemnitzables els danys que han estat identificats pel legislador.

Bibliografía

Asúa González, Clara (2008). *Pérdida de oportunidad en la responsabilidad sanitaria*. Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi, Cuadernos de Aranzadi Civil.

Espiau Espiau, Santiago "La aplicación de la regulación del Libro I del Código Civil de Cataluña relativa a la prescripción de las pretensiones derivadas de responsabilidad extracontractual", *InDret* 1/2015, http://www.indret.com/pdf/1110_es.pdf

Gómez Ligüerre, Carlos; Muntaner Batle, Francesc Antoni (2004). "¿Quién da más? Un estudio comparativo de las indemnizaciones por daños personales en las Salas Primera y Segunda del Tribunal Supremo (1996-2003)". *InDret* (núm. 4). <http://www.indret.com>

Gómez Pomar, Fernando; Marín García, Ignacio (2015). *El daño moral y su cuantificación*. Barcelona: Bosch.

Jordano Fraga, Jesús (2000). *La reparación de los daños catastróficos*. Madrid: Marcial Pons.

Luna Yerga, Álvaro; Piñeiro Salguero, José; Ramos González, Sonia; Rubí Puig, Antoni (2002). "Reparación «in natura» y por equivalente: opciones de la víctima en derecho español". *InDret* (núm. 2). <http://www.indret.com>